

Crnogorski glasnik

GODINA XIII. _ BROJ 79. _ SIJEČANJ-VELJAČA / JANUAR-FEBRUAR _ 2013.

POSJETA CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU S Predsjednikom Skupštine Crne Gore	4
PREDSTAVLJANJE KNJIGA Vlado Vujović: Klos	8
Jadranka Đurović - Vidović: Sjećanja na moje i Dišpet	16
U GODINI VELIKOG JUBILEJA Nezaboravno književno večer u slavu P. P. Njegoša	18
MANIFESTACIJE NACIONALNIH MANJINA Zbor „Montenegro“ na manifestaciji „Svi zajedno u EU“	20
DANI CRNOGORSKE KULTURE Izložba slika Aldemara Ibrahimovića u Rijeci i Splitu	21
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA Dvije sjednice trećeg saziva Vijeća u Zagrebu	24
U Rijeci održan prvi turnir u preferansu	26
IZ CRNE GORE I SVIJETA Povelja „Ivan Crnojević“ uručena Dimitriju Popoviću	28
Devet kapitalnih izdanja ICJK do jeseni	29
Dragica Tomas – Diva pod srećnom zvijezdom	30
OSVRTI, VIĐENJA, PRIKAZI Duklja i Prevalitana – Naši preci su oblikovali antiku	33
GALERIJA „MONTENEGRINA“ Izložba slika Udruge žena „Pčela“ u Zagrebu	34
Samostalna izložba slika Zdenka Vojvodića u Zagrebu	36
MEĐUNARODNO PRIZNANJE Darko Drljević osvojio Gran pri u Ankari	38
AFORIZMI Veljko Rajković: L'aforisma in Montenegro	39
FELJTON Dr. Sekula Drljević – Prilozi za biografiju (9)	40
PRILOZI ZA ANTROPOGEOGRAFSKE STUDIJE Crnogorci katolici naseljenici Istre u XVI i XVII vijeku	44
CRNOGORSKI MOZAIK O romanizmima u Crnoj Gori (II)	47
„SVI ZAJEDNO U EU“	51
GALERIJA „MONTENEGRINA“	51
DRUŽENJE UOČI BADNJE VEČERI	52

Foto: Marija Jauković
(www.montenegrina.net)

LEPTIRU MOJ

Leptiru moj
još sam sama
i čekam te ja
nemiru moj ...
Leptiru moj
što ću sad
i gdje ću sad ja –
beskraju moj.?!
Lutam ko val
i ne znam gdje je kraj
na kojoj ćeš se obali
zaustaviti ti ...
Gdje je žal taj
reci mi
reci sve -
lutanju mom
da jednom bude kraj
jer
val sam bez obale ...

Leptiru moj
čuj bol srca mog
i duše moje krik –
a sve bi još moglo
i drugačije bit'
kad bi
kad bi čuo me ti ...
Leptiru moj
nemiru moj .....

Maja Perfiljeva

(balada snimljena na posljednjem
albumu Indexa „Kameni cvjetovi“)

Izdavači:
NACIONALNA ZAJEDNICA CRNOGORACA HRVATSKE
I VIJEĆE CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE
GRADA ZAGREBA
Zagreb, Trnjanska c. 35, Tel./Fax: 01/6197 078, 01/6314 264
E-mail: nzch@net.amis.hr, vijececrn@net.amis.hr,
montenegro@net.amis.hr
Internet adresa: www.vijece-crnogoraca-zagreb.hr
Za izdavače: dr. sc. Radomir Pavićević
i prof. emer. dr. sc. Veselin Simović
Glavni i odgovorni urednik: dr. sc. Zoran Drašković
Redakcija: Milanka Bulatović, Nataša Gerželj, Danilo
Ivezić, Dragutin Lakić, Nataša Rašović, Dušan Roganović
Grafička priprema i tisak: Skaner studio d.o.o.
Rukopisi se ne vraćaju. Naklada/Tiraža 1000

Glasilos je, putem Savjeta za nacionalne manjine, financirano
iz državnog proračuna Republike Hrvatske

PREDSJEDNIK CRNOGORSKE SKUPŠTINE U ZAGREBU

Predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić boravio je 4. februara u zvaničnoj posjeti Republici Hrvatskoj, a osim sa domaćinom predsjednikom Hrvatskog sabora Josipom Lekom imao je razgovore i sa predsjednikom Republike Hrvatske Ivom Josipovićem i sa predsjednikom Vlade Zoranom Milanovićem. U tim razgovorima konstatovano je da međusobni odnosi Crne Gore i Republike Hrvatske idu uzlaznom putanjom kao i da istorijske veze dvije države mogu biti snažan vjetar u leđa budućim integracionim procesima Crne Gore. Istaknuto je da su upravo odnosi Crne Gore i Hrvatske uspješan primjer regionalne sradanje i poželjan model na kojem treba graditi buduće regionalno partnerstvo, a izražena je i zahvalnost na konkretnoj pomoći koju je Hrvatska pružila Crnoj Gori i u dosadašnjem toku njenih EU integracija, čime je pokazala da je iskren partner i prijatelj Crne Gore.

Predsjednik Krivokapić susreo se i sa predstavnicima crnogorskih iseljenika u Hrvatskoj, sa kojima je razgovarao o aktivnostima njihovih udruženja i neophodnosti dodatnog jačanja njihovih veza sa Crnom Gorom.

POTPREDSJEDNIK CRNOGORSKE VLADE U ZAGREBU

Potpredsjednik Vlade Crne Gore i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija Igor Lukšić bio je, na poziv potpredsjednice Vlade Republike Hrvatske i ministrice vanjskih i evropskih integracija Vesne Pusić, 19. februara u svojoj prvoj zvaničnoj posjeti Hrvatskoj. Tokom posjete sastao se i sa predsjednikom Republike Hrvatske Ivom Josipovićem i sa predsjednikom Hrvatskog sabora Josipom Lekom. U Zagrebu su potpisani sporazumi između Republike Hrvatske i Crne Gore o saradnji u oblasti ekonomije i turizma. Potpredsjednica Vesna Pusić predala je potpredsjedniku Igoru Lukšiću hrvatski prijevod pravne tekovine NATO pakta, kao gest podrške Crnoj Gori.

(Izvor: www.predsjednik.hr, www.sabor.hr, www.skupstina.me, www.mip.gov.me)

S PREDSJEDNIKOM SKUPŠTINE CRNE GORE

Za vrijeme zvanične posjete Republici Hrvatskoj, predsjednik Skupštine Crne Gore gospodin Ranko Krivokapić sa svojim saradnicima posjetio je 4. februara Crnogorski dom u Zagrebu. U njegovoj pratnji bili su ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Nj.E. Igor Građević i prva sekretarica Ambasade gospođa Ana Zeković. Na susret s Predsjednikom bili su pozvani članovi Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, predsjednici udruga članica NZCH, predsjednici vijeća i predstavnici članovi Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj te članovi Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba.

Visokog gosta iz Crne Gore i sve prisutne pozdravio je i poželio im dobrodošlicu u našoj sredini predsjednik Vijeća prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, a potom je predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević kratko goste upoznao sa aktivnostima Zajednice, podsjetivši da su Crnogorci jedna od 23 nacionalne manjine u Hrvatskoj. Istakao je da naša Zajednica danas ima deset udruženja u najvećim gradovima Hrvatske i da se broj članova povećao, posebno u Zagrebu koji spada u najveću organiziranu cjelinu crnogorske manjine u nekom gradu u svijetu. U tome se uspjelo zato što je Zagreb kadrovski najjači, što potvrđuje i činjenica da je u njemu 30 doktora znanosti počelo raditi, a prošle ili ove godine još 5 mladih ljudi koji su ovdje rođeni je steklo ili će steći doktorsko zvanje. Stoga bi trebalo očekivati njihovo biranje u rukovodstva, kako bi i oni mogli uticati na budućnost koju će sebi izgrađivati. Dr. Pavićević izrazio je uvjerenje da je visoki gost još od prvih susreta prepoznao jedinstvo motiva Zajednice i njenu jasnu programsku orijentaciju te duh razumijevanja i solidarnosti, a sve u cilju očuvanja ne samo nacionalnog identiteta nego i razvoja pluralnog identiteta, dajući tako doprinos razvoju vrijednosti države u kojoj živimo. Naglasio je i da su naše veze sa matičnom državom – koje su započete sa Maticom crnogorskom, a nastavljene sa Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore i Ministarstvom kulture Crne Gore – ostale trajne, što je potkrijepio podatkom da je blizu sto predstava i kulturnih radnika iz Crne Gore u posljednjih deset godina prošlo kroz desetak gradova Hrvatske u okviru Dana crnogorske kulture.

Obraćajući se prisutnima predsjednik Skupštine Crne Gore gospodin Ranko Krivokapić najprije je izrazio izuzetno zadovoljstvo što se opet susreće s predstavnicima Zajednice Crnogoraca u Republici Hrvatskoj, koji i danas predstavljaju inspiraciju, kao i iz perioda zlih devedestih godina kada je Crna Gora trebalo da se vrati sebi, da brani svoj identitet vrijednostima koje ga predstavljaju.

Osvrćući se na aktuelnu političku situaciju u Crnoj Gori, predsjednik Krivokapić je naglasio da je nezavisna država onoliko stabilna koliko obezbijedi institucije koje garantuju njenu nezavisnost. Na tom spisku institucija upravo su one koje stvaraju duhovnost jedne nacije i biće potrebno još dosta vremena da se nezavisnost Crne Gore utemelji kroz izgradnju tih institucija koje će je garantovati.

Izražavajući uvjerenje da će, kao i do sada, Crnogorci Hrvatske biti spremni da pomognu da se Crna Gora osvješčuje u svom osnovnom biću – a to je biće građanske Crne Gore, koja uz Crnogorce okuplja i druge državotvorne narode – i biću evropske Crne Gore – u čemu je ona prilično oslonjena na našu novu domovinu, drugu domovinu Hrvatsku – gospodin Krivokapić je istakao da to nije nimalo slučajno, jer se u mnogim istorijskim prijevarama kojima je Crna Gora bila izložena zametnula i činjenica da je Crna Gora na Zapad išla preko Zagreba, da je 19. vijek bio vijek zajedništva Hrvata i Crnogoraca. Dotičući se rezultata svoje posjete i susreta s predstavnicima institucija u Republici Hrvatskoj, predsjednik Skupštine je kazao da je ta linija Cetinje – Zagreb nešto što se ulaskom Hrvatske u Evropsku Uniju želi osnažiti, a njegova posjeta hrvatskoj državi bila je upravo na toj liniji. Pojasnio je da osovina Balkana ne mora više da ide nekim drugim linijama, već može ići preko Cetinja, kao što je išla u 19. vijeku, ali ne zbog veličine Crne Gore nego zbog njenog uticaja na region, i onoga što Crna Gora jeste, a to je srce političke stabilnosti regiona. Ako Crna Gora ne bi bila građanska, nezavisna, stabilna država onda bi i taj region sigurno pokazivao simptome da ni on nije u tom stanju.

U nastavku je predsjednik Krivokapić kazo da Crna Gora jeste prva poslije Hrvatske u evropskim integracijama i izrazio nadu da će Crna Gora postati član NATO pakta iduće godine. Ističući da to nijesu mala dostignuća, upozorio je i da je Crna Gora još uvijek pred mnogim izazovima, jer ta dostignuća – što i jeste bila osnovna poruka njegovog obraćanja – traže institucionalizaciju i ona ne treba da zavisi od trenutnog odnosa političkih snaga, od bilo koje od političkih ličnosti.

Naglašavajući da to nije nikakav pesimizam, već samo realno sagledavanje stanja kako bi se moglo ići dalje i izbjeglo negativno ponavljanje istorije Crne Gore, gospodin Krivokapić je podsjetio da je kralj Nikola imao punu međunarodnu afirmaciju 1910. godine, da je bio dobio kraljevsku krunu, da je bio tast Evrope, da je Crna Gora imala dobar budžet (punjen uglavnom iz Rusije i u manjoj mjeri iz evropskih zemalja), a sve je za nekoliko godina nestalo zato što ta država nije imala svoju institucionalizaciju, nije uspjela da pređe iz ratnog tabora, iz veoma slavne države vojnika u državu institucija.

Završavajući obraćanje prisutnim predstavnicima crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj, predsjednik crnogorskog parlamenta se upitao: «A što ste vi za Crnu Goru?» i odmah odgovorio:

«Vi ste najljepša priča o našima koji su uspjeli u „velikom svijetu“, da ne kažem u tuđini, jer Hrvatska nije mogla biti za vas tuđina. Vaša imena i vaša dostignuća su stvarno ponos Crne Gore i predstavljaju dokaz da smo mi „dobar materijal“ koji se još ljepše oplemeni u takvim zajednicama kao što je Hrvatska ili negdje drugdje po svijetu.»

Te riječi predsjednika Skupštine Crne Gore gospodina Ranka Krivokapića bile su praćene dugim aplauzom, kao što je bilo učinjeno i na samom početku, u trenutku kada je visoki gost ulazio u prostorije Crnogorskog doma u Zagrebu.

Poslije izlaganja Predsjednika Krivokapića, prof. Simović je posebno zahvalio visokom gostu na lijepim riječima o Zajednici Crnogoraca u Hrvatskoj i o njenim vezama sa Crnom Gorom i izrazio uvjerenje da ćemo i ubuduće opravdati i tu ocjenu i to povjerenje, a potom je pozvao prisutne da postave pitanja koja ne moraju biti vezana samo za aktuelnu političku situaciju u Crnoj Gori o kojoj je gost ponajviše govorio.

Da je gospodin Krivokapić u Crnogorskom domu odista dočekan kao pravi narodni tribun – upotrijebimo tu riječ koja se danas sve rijeđe čuje kada je o političarima riječ – svjedoči najbolje podatak da su se prisutni u vrlo otvorenom gotovo četrdesetminutnom razgovoru interesovali za stanje cetinjskog vodovoda, zapazili su i da su svi savjetnici u pratnji gosta pripadnice ljepšega pola, izrazili su zabrinutost zbog jednomjesečnog prekida u emitiranju Satelitskog programa koji bi trebalo da predstavlja Crnu Goru u svijetu, zanimalo ih je da li će se opet potpisati međudržavni sporazum o saradnji u oblasti obrazovanja koji bi mnogim studentima iz Crne Gore omogućio studiranje u Hrvatskoj, postavljeno je pitanje kada će stvarno zaživjeti 2009. godine potpisani i 2011. godine ratifikovani „Sporazum o zaštiti hrvatske manjine u Crnoj Gori i crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj“.

Razumije se, nijesu izostala ni aktuelna pitanja o tumačenjima Ustava vezano za predstojeće predsjedničke izbore u Crnoj Gori, kao ni nezaobilazno pitanje o neodrživom statusu CPC kao jedne od institucija koja čini osnovu nezavisnosti Crne Gore, a čije nerješavanje je odraz i prava mjera nemoći države.

Na kraju susreta predsjedniku Skupštine Crne Gore su uručene knjige iz bogate izdavačke produkcije NZCH u 2011. i 2012. godini. Visoki gost je uzvratio knjigom „*Za Crnu Goru*“ koja govori o onome što je prethodilo ponovnom zadobijanju crnogorske nezavisnosti; u posveti je napisao: *Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske koja je gorjela za Crnu Goru, Ranko Krivokapić.*

Z.D.

*U Crnogorskom domu u Zagrebu predstavljen
roman - hronika o fašističkom koncentracionom logoru u Albaniji*

VLADO VUJOVIĆ: „KLOS“

Knjigu Vlada Vujovića „Klos“ – hroniku na preko šest stotina stranica o fašističkom koncentracionom logoru u Albaniji čije je prvo izdanje iz 1983. godine (u tiražu od 10.000 primjeraka) odavno iscrpljeno – krajem 2010. godine su, kao drugi naslov u biblioteci *Svjedočanstva vremena*, zajedno objavili (u tiražu od 700 primjeraka) Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba uz suizdavaštvo Skaner studija d.o.o. Zagreb i uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Na predstavljanju – koje su 20. februara u Zagrebu organizovali NZCH, Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba – učestvovali su dr. sc. Radimir Pavićević, prof. dr. sc. Dragutin Lalović, prof. dr. sc. Tomislav Badovinac i dr. sc. Zoran Drašković. Pozdravivši prvu sekretaricu Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospođu Anu Zeković, te suprugu i kćerku Vlada Vujovića, kao i brojne prisutne u Crnogorskom domu, moderator večeri gospodin Danilo Ivezić je istakao:

*Vlado Vujović Gavroš
(1923 - 2007)*

«Objavljivanje ovog izdanja ispunjenje je našeg moralnog i intelektualnog duga prema Vladu Vujoviću. Večerašnje predstavljanje je i završni dio te naše obveze. Nakon Crne Gore (Podgorice i Nikšića, u 10. mjesecu 2012. godine) knjiga će biti predstavljena, u suradnji s organizacijom antifašista Hrvatske, u sjedištima naših udruženja u Rijeci, Puli, Umagu i Splitu.»

VLADO VUJOVIĆ GAVROŠ (1923 - 2007) rođen je 19. marta u Nikšiću. Rano ostavši bez roditelja, završavao je gimnaziju radeći kao redakcijsko šegrče u čuvenom nikšićkom nedjeljniku »Slobodna misao« Stojana Cerovića. U uslovima italijanske okupacije, kada je proglašena »nezavisna i suverena Crna Gora«, on je kao svršeni maturant, skojevac, uhapšen 6. jula 1941., na dojavu maturalnog kolege ljetićeveca. Prošao je okupatorske kazamate i konclogore Crne Gore, Albanije i Italije. Poslije bijega iz konclogora Kolfiorito postao je ne samo partizan italijanskog pokreta otpora, nego i politički komesar čete »Matija Gubec« jugoslovenskog bataljona »Tito«. U NOVJ je bio politički komesar čete, bataljona i brigade.

Poslije rata, kao viši oficir studirao je vojno-političke nauke i nekoliko godina na Višoj vojno-političkoj školi predavao Istoriju radničkog pokreta. Pri kraju služenja u vojsci, Vujović je u Zagrebu bio glavni urednik vojnog lista »Za domovinu«, gdje je završio i studij Vanjske trgovine.

Po izlasku iz vojske, u činu pukovnika JNA, deset godina je uređivao »Tribinu«, mjesečnik Socijalističkog saveza radnog naroda Hrvatske. Više godina bio je direktor Spomen-područja Kumrovec, koje je zamišljao kao mjesto za kulturno-zabavna i sportska okupljanja mladih antifašista i ljubitelja prirode iz svijeta.

Bio je veoma plodan publicist i pisac; autor je novela, feljtona, dokumentarnih TV i radio-emisija.

Mnoge je godine posvetio istraživanju povijesnog materijala o fašističkim progonoštvima i o učešću crnogorskih, hrvatskih i slovenskih boraca u Pokretu otpora Italije. O tome svjedoče njegova brojna izlaganja na skupovima historičara u Italiji i Jugoslaviji.

Vujović je bio inicijator bratimljenja italijanskog Ternija i crnogorskog Nikšića.

Nosilac je jugoslovenske Partizanske spomenice 1941, Poljskog partizanskog krsta 1939-1945, Zlatne medalje Peruđe, povelje i zvanja počasnog građanina Ternija i Folinja.

Predsjednik NZCH dr. sc. **Radimir Pavićević** najprije je govorio o važnosti izdavačke djelatnosti Zajednice, u sklopu koje veoma zapazeno mjesto zauzimaju i knjige Vlada Vujovića. Pošto je naveo osnovne biografske podatke o Vladi Vujoviću, dr. Pavićević je svoje „sjećanje na čovjeka koje nas oplemenjuje“ ilustrovao i sa dva primjera.

U prvom se kazuje kako se početkom olovnih devedestih godina Vlado Vujović našao po zna koji put u situaciji da mora objašnjavati temeljne vrijednosti humanističke borbe protiv laži, mržnje i mračnjaštva. Naime, na kraju svoje dovršene hroničarske trilogije o rodnom Nikšiću, Vlado Vujović se retorički pita: *Jesu li talijanski partizani bili antifašisti?* Jer kad je, budući da se Ustav Republike Hrvatske temelji na civilizacijskim vrednotama antifašizma, podnio zahtjev, a po donošenju Zakona o političkim zatvorenicima, za uvrštenje u spisak političkih prognanika, zahtjev mu je odbijen uz obrazloženje da je bio partizan! Na to Vlado Vujović ponosno i prkosno ističe: „Bio sam talijanski partizan“, a kao svjedoke potom navodi dugu kolonu svojih ratnih drugova s kojima se borio protiv Zla, a kojima se dostojno odužio u svojim hronikama.

U drugom primjeru riječ je o predavljanju knjige „*Otkrivanje Italije*“ (2002), koja je svjedočanstvo uzništva Vlada Vujovića u Italiji i borbi s italijanskim antifašistima. Iz predgovora pod naslovom *Od mržnje do prijateljstva* ključna rečenica glasi: „Već u Pokretu otpora nicala su takva prijateljstva, da su se preživjeli iz dojučerašnje zemlje progona vraćali s (tada na drugoj strani Jadrana neshvatljivim i neprihvatljivim) bratskim osjećanjima za italijanski narod, zavoljen kao svoj, kome se hrlilo.“

Dr. Pavićević zaključuje: „Eto, zašto nas uvijek iznova lik i djelo našeg neprežaljenog Vlada Vujovića - Gavroša (u „*Klosu*“ Gara) ispunjava gordošću i moralno obavezuje na najviša pregnuća: sjećanje na čovjeka koje nas oplemenjuje.“

Na početku svog četrdesetminutnog kazivanja prof. dr. sc. **Dragutin Lalović** – kao urednik knjige, ali i kao neko ko je autora znao i oslovljavao čika-Vlado – kazao je da ima poseban odnos prema Vladu Vujoviću i prema romanu „Klos“, ali ne samo zato što je to jedna od knjiga iz najužeg repertoara o našem oslobodilačkom ratu i revoluciji, nego i zato što je njegov otac, kao sudionik rata, bio oduševljen vjerodostojnošću knjige, tvrdeći da je ona iznimno svjedočanstvo o ratu i likovima koji su u njemu sudjelovali, a o čemu je Petar Lalović govorio, kao predsjednik SUBNOR-a Beograda, davnih dana 1985. godine u Domu JNA na predavljanju prvog izdanja knjige.

Iako je vjerodostojnost, kada je riječ o hronikama, prva i najvažnija značajka knjige, profesor Lalović je istakao i njen drugi, umjetnički karakter, ustvrdivši da je to „naprosto briljantna knjiga“, a potom nastavio:

«Uvijek sam se pitao – to sam rekao nekoliko puta predstavljajući čika-Vladove knjige – što bi bilo u onom režimu i da li bi on izdržao da su ovakve knjige, umjesto onih koje su bile na velika zvana promovirane, bile dio lektire, dio općeg obrazovanja, dio sposobnosti neke vrste autorefleksije komunističkog pokreta koji je kod nas bio dobrim dijelom zadržao u staljinizam. Moram vam reći da je čika-Vlado nosio u sebi, imam osjećaj s punim pravom, jednu vrstu gorčine ... Ja sam ovu njegovu knjigu za drugo izdanje bio predložio Savezu boraca Crne Gore prije deset godina. Nikad nisam naišao na takav zid šutnje i nerazumijevanja kao što sam naišao na ovu svoju inicijativu.»

Pitajući se već dest godina otkud ta vrsta otpora i nerazumijevanja i zašto je to tako, prof. Lalović je kazao da za to ima samo jedan odgovor:

«Postoji nekoliko poglavlja – ona su u novom izdanju objedinjena u jedno poglavlje – koja tematiziraju na potpuno neortodokasan i istinoljubiv način početak ustanka u Crnoj Gori. To je sasvim drukčija priča i druga istina od službenih istina koje su tada u Crnoj Gori bile proklamirane,

---

potpuno druga predstava o likovima koji su sudjelovali u ustanku ... U tom novom poglavlju, na samom početku u novom izdanju knjige, vidjećete jednu nijansiranu, drugačiju priču o ustanku, u kojoj Komunistička partija ne prolazi onako kako je ona voljela da „glanca svoj torzo“ i da sebe prikazuje kao bezgrešnu, nego naprotiv, sa nizom potpuno protivrječnih direktiva koje su upropastile ustanak.»

Navodeći podatak da je romansirana hronika „Klos“ Vlada Vujovića nagrađena 1980. godine na literarno-publicističkom konkursu izdavačke kuće *Otokar Keršovani* iz Opatije, profesor Lalović je zatim pročitao prvo što je o knjizi napisao Drago Vučinić, jedan od najbližih prijatelja i suputnika Vlada Vujovića iz logora i recenzent Drago Vučinić:

«Vujovićeva knjiga predstavlja specifičan oblik stvaranja u kome se prepliću istorijski događaji s psihološkom analizom brojnih likova, literarno obrađenih s velikim uspjehom. Vujović je ostvario specifičan vid literarne hronike, istorizirane literature, u kojoj je sadržano mnogo dokumentarnog, ispričanog jezikom i veštinom nadahnutog pisca očevica.»

Potom je prof. Lalović pročitao mišljenje Alekse Ivanovića, književnog kritičara ondašnje *Narodne armije* i nekadašnjeg zatočenika Klosa:

«„Klos“ pripada najboljim knjigama koje su dosad napisane o NOR-u i revoluciji. Vujović se odlučio da od kloske drame načini romansiranu hroniku koja je izuzetna po tome što je istinita. Zahvaljajući izvanrednoj memoriji i zavidno lepom narodnom jeziku sve je u njoj živo ispričevano. Pojedina poglavlja mogu se porediti s najboljom umetničkom prozom o ratu.»

a onda i mišljenje profesora književnosti Vukomana Džakovića objavljeno u titogradskoj *Pobjedi*:

«Ratne godine proveo sam u fašističkim konclogorima. Poznate su mi sve važnije knjige o ovoj temi. Vujovićeva knjiga do sada je najbolji dokument o Jugoslovenima u fašističkim konclogorima ... Vujović bogatu faktografiju uobličava književno-umjetnički. Događaji i prizori opisani su tako slikovito da ih čitalac vidi kao da je bio učesnik. Ličnosti su reljefno individualizovane: spoljašnjost, temperament, psihičke osobnosti, lični ton u političkim prepirkama. Zatim: duševni nemiri u nevoljnim uslovima moranja, sjećanja na minulo i predosjećanje budućega, noću halucinantne more, danju bestidan humor ... Jezik otkriva neosporan talent pisca „Klosa“. Od korica do korica nigdje se nije učinilo da bi se nešto moglo adekvatnije i impresivnije izraziti. Sve u svemu – pisana hronika a napisan roman.»

da bi zatim naveo i riječi jednog od najboljih savremenih mladih crnogorskih književnika Dragana Radulovića koji je na prošlogodišnjem predstavljanju knjige u Podgorici (o čemu je pisano u broju 77) izričito kazao da se radi o „čistoj književnosti“.

Navodeći još neka mišljenja o vrijednosti knjige koju su (prema riječima Vukomana Džakovića) „i novinari i književni kritičari prećutali kao da je nema“, profesor Lalović je posebno izabrao i riječi Gojka Kilibarde izrečene na predstavljanju „Klosa“ u Nikšiću i Baru 1985. godine:

«Vlado Vujović je djelom „Klos“ podigao dragocjeni dostojan spomenik mnogim ratnim drugovima, nad čijim humkama ne stoje monumentalni granitni spomenici, već su rasute i zaboravljene po albanskim gudurama i bestragiji.

Uvjeren sam da ko god pročita ovu knjigu-mozaik, kad zadnju stranicu zaklopi, ostaće pod utiskom da je pročitao čitavu jednu malu biblioteku, jer su mu pred očima oživjeli likovi znanih i neznanih junaka... radi se o posve originalnom djelu, o pravoj riznici podataka o ljudima i događajima koji obavezuju na nezaborav, te se kao takvo može preporučiti širokoj publici, a znatan broj stranica i kao odabrana lektira u nastavi.»

Kao urednik knjige, profesor Lalović je naglasio da je uvažio kompozicijske i redaktorske zahtjeve autora, koji, na žalost, nije doživio novo izdavanje svog romana. Istakao je da se veoma efektnim pokazalo započinjanje knjige velikim poglavljem *Sjutradan* (ono obuhvata deset poglavlja iz prvog izdanja) u kom se, kroz svjedočenja zatočenika iz raznih krajeva Crne Gore, iznosi potresna istina o dramatičnim i tragičnim zbivanjima 1941. godine u Crnoj Gori.

Prof. Lalović je posebno zahvalio Biljani Vujović, koja je veoma savjesno i pomno iščitala cijeli tekst knjige svoga oca, ispravila propuste prvog izdanja i brižljivo nadopunila rječnik manje poznatih starih i stranih riječi, a kao urednik biblioteke *Svjedočanstva vremena* ponovio je svoje riječi iz pogovora knjizi:

«Objavljivanje ovog izdanja ispunjenje je našeg moralnog i intelektualnog duga prema „plemenitom pamtiši“, našem Vladi Vujoviću ...

Više od bilo koje druge njegove knjige, njegov neuporedivi „*Klos*“, napisan u punom naponu stvaralačke zrelosti i umjetničke snage Vlada Vujovića Gavroša, uvjerava nas da možda ipak nije uzaludno gajiti nadu da u konačnici pravu istoriju ne pišu ni pobjednici ni vlastodršci, nego „plemenite pamtiše“, zatočnici našeg etičkog kodeksa i čuvari našeg jezičnog blaga.»

Na kraju svog izlaganja, prof. Lalović se posebno zadržao i na glavnom liku svih djela Vlada Vujovića – znamenitom profesoru Nikšićke gimnazije Stojanu Ceroviću, inače potomku čuvenog vojvode Novice Cerovića. Napominjući, između ostalog, i da je Vlado Vujović završavao gimnaziju radeći kao redakcijsko šegrče u glasovitom listu Stojana Cerovića „*Slobodna misao – nedjeljnik za kulturnu i socijalnu obnovu*“, koji je izlazio od 1921. do 1941. godine, profesor Lalović je zaključio:

«Svome velikom profesoru i njegovoj tragičnoj životnoj sudbini, napose njegovoj zagonetnoj smrti na Sutjesci 1943. i misterioznom, nikad rasvijetljenom, nestanku njegovih knjiga o Klosu i partizanskom vojevanju posvetio je Vujović brojne uzbudljive i potresne stranice svojih kazivanja.»

Na početku svog izlaganja prof. dr. sc. **Tomislav Badovinac** – učesnik u promociji kojeg sigurno nije trebalo posebno predstavljati prisutnima – pojasnio je što je crnogorskog revolucionara (skojevca), logoraša, patnika i ratnika, kroničara i publicistu Vlada Vujovića ponukalo Vladu da napiše ovu knjigu:

«Prvo, autor nije mogao prijeći preko činjenice da se u srpskoj akademiji nauka o okupatorskim konclogorima Klos obrađuje tek od 1942. godine iako je Klos nastao kolovoza 1941. godine. Stoga je želio, ovom knjigom, ispraviti tu netočnost i opisati preskočeno razdoblje.

Drugo, nije mogao da ne reagira na činjenicu da su vlasti Enver Hodžine Albanije prekopale stotine grobova pomorenih logoraša, brišući tragove o fašističkim zločinima pa tako i stradalnike u Klosu.

Treće, Vlado Vujović je predstavio sebe u liku zatočenog omladinca Gara u konclogoru Klos. Od 6. srpnja 1941. do rujna 1943. godine, prošao je zatvore i logore od Nikšića preko Klosa do Italijanskih logora.»

Tako je Vlado Vujović bio svjedok smrti mnogih svojih drugova i drugarica, što ga je – kako je dalje kazao prof. Badovinac – obavezalo da dio tih ljudi i događanja otrgne od zaborava, opisujući svu zbilju u logoru:

«U Klos su dovedeni ljudi iz svih mjesta Crne Gore, svih zanimanja, počev od seljana do dužnosnika Zetske banovine. Klos je bio Crna gora u malome. Svi su oni po nekoj osnovi bili nepodobni za Musolinijevu fašističku Italiju. Logoraši su bili Komunisti i Skojevci, oni koji su na bilo koji način djelovali s patriotskih pozicija protiv okupatora, zatim i oni koje su Talijani pokupili iz kuća, njiva i skloništa. Tu su bili i srpski nacionalisti i bivši kraljevski podoficiri i oficiri, te ruski bjelogardejci.

Tako su se u Klosu našli različiti ljudi u istom prostoru ograđeni bodljikavom žicom i okruženi mitraljezima na osmatračnicama da im ne padne na pamet bijeg iz logora. Svi su bili smješteni u barakama, izdvajala se samo „Intelligent-baraka“ u kojoj su smješteni zatočnici po kriteriju komande logora.»

Istakavši da je autor psiho-analitički opisao reagiranje pojedinaca i njihovo sučeljavanje s uvjetima u kojima će živjeti, prof. Badovinac je nastavio:

«Treba posebno naglasiti da je autor prikazao život logoraša i stradalnika opisujući autentične ljude. Izbjegao je uobičajene detalje svireposti, mučenja, prilikom ispitivanja, srozavanja dostojanstva čovjeka, načine kažnjavanja za nepoštivanje logorskih pravila i oduzimanje života na brutalan način. Tako da je „život“ u konclogoru uobličien u formi romana u kome su prikazani logoraši, po imenu i prezimenu i njihovim biografijama, koji preživljavaju u nehumanim uvjetima života i nadaju se izaći živi iz logora.»

Prof. Badovinac posebno se zadržao na povodu za formiranje logora:

«U predvečerje trinaestojulske nedjelje odzvanjale su veličanstvene vijesti. Toga dana započeo je ustanak i oslobođeno je nekoliko mjesta. Ustanak se proširio na veliki dio Crne Gore i ustanici su se uspješno suprotstavili i u većini okršaja odnijeli pobjedu nad talijanskim okupatorima. Vlado Vujović slikovito opisuje kako su se odvijale ustaničke akcije i raspoloženje ustanika i naroda.

Mjesecima su Crnogorci u Klosu prepričavali i opisivali Košćelansku bitku. Razgovarali su i s pojedinim antifašistički opredijeljenim Talijanima. Oni su s divljenjem isticali ustaničke bitke kao: „*najuvjerljiviji iskaz snage duha, slobodarstva i neuništivosti jednog, brojem maloga a činom velikog naroda*“.»

Kako je povijest *magistra vitae*, svakako je vrijedilo i od prof. Badovinca čuti mišljenje zašto je, po riječima Vlada Vujovića, „viteški juli bio uzbrdica, a august nizbrdica crnogorskog ustanka“:

«Zbog zbrke oko takozvane partijske „druge direktive“ nastalo je rasulo ustaničkih vojnih formacija. O pozadini takozvane „druge direktive“ autor nije govorio, a ona je posljedica, po mom mišljenju, primjene stava Komunističke internacionale (Kominternu) u odnosu na NOB-u. Naime, u maju 1941. godine CK KPJ-e održao je savjetovanje na kome je u povodu organizacije oružanog ustanka protiv okupatora zaključeno da od prvog dana treba stvarati narodnu vojsku i vlast. Informacija o savjetovanju je odmah poslana u Moskvu putem tajne radio-stanice, a odgovor je stigao tek poslije napada Njemačke na SSSR, 4. srpnja 1941, kada je Kominternu poručila: „da se u sadašnjoj etapi radi o oslobođenju od fašističkog podjarmljenja, a ne o socijalističkoj revoluciji“. Očito da stavovi CK KPJ i stav Kominterne, odnosno SSSR, nisu bili sukladni. Drugo, Staljin je smatrao da treba vršiti diverzije a ne organizirati vojne formacije, što je dovelo do različitih interpretacije nastavka borbe.»

Potom je prof. Badovinac prepričao neke fragmente iz romana, a posebno je izdvojio «jedan lik, koji je osobito uvjerljivo, upravo potresno portetiran: lik logoraša Ratka Žarića»:

«Nijedan zatvorenik u crnogorskim zatvorima nije tako dugo, toliko okrutno i sistematski mučen kao Ratko Žarić. Uoči smrti napisao je dva pisma – porodici i suborcima. U pismima karakteristična su dva shvaćanja revolucionarnog morala. On najprije potanko objašnjava kako je uhvaćen. U ratu se čak smatralo nedostojnim da netko padne živ u ruke okupatora i njihovih slugu. Pasti na bojnome polju, to je bilo najčasnije žrtvovanje. U pismu roditeljima ističe: „*Žalim što mi nije palo u dio da poginem na bojnom polju*“.»

Iznoseći još neke detalje o sadržaju knjige, prof. Badovinac je izdvojio i „Inteligent-baraku“:

«U „Inteligent-baraci“ održavala su se noćna predavanja i rasprave u kojima su izgovorene i vrijedne poruke, temeljene na stihovima Njegoša, Petefija, Ujevića i drugih, kojima se obilato služio autor, kao što su: „*Meni je svejedno ko je kakvog porekla. I ko se kako oseća. Meni je bitno ko je kakav čovjek, ko ima više umeća i ko stvori više vrednosti za čoveka*“.»

Svoje gotovo polučasovno izuzetno zanimljivo, veoma uvjerljivo i poneseno izlaganje prof. dr. sc. Tomislav Badovinac zaključio je riječima:

«Ova knjiga je vječni spomenik ljudskih stradanja. On se ne može potpuno zatrti za razliku od bilo kojeg monumentalnog spomenika. Postojanje logora je sramota za čovječanstvo koje je dopustilo da se ljude gura u torove i da se prema njima postupa gore nego prema bilo kojoj zvijeri. Vlado Vujović je nastojao logorska nehumana činjenja suprotstaviti stihovima pjesnika, posebno Njegoša, u kojima se izražavaju stremljenja čovjeka i borba za čovječnost. Autor je uspio neljudska ponašanja, kao posljedicu rata i zvjerska ponašanja ljudi u ratu suprotstaviti civilizacijskim vrednotama i uobličiti u čitak roman. U njemu je suprotstavljena nehumanost nasuprot civilizacijskim vrednotama, ocrnjeni su zločini a osvjetljena borba za slobodu i čojstvo.»

U toku svog kazivanja učesnici su ne jednom pominjali i trodjelnu hroniku o Nikšiću (nju sačinjavaju „*Kaliježi – po za/branjenoj crnogorici*“ (2004), „*Oriđinali od Nagoste*“ (2005) i „*Šveđani – osvajači Anderbe*“ (2007)), pa je veče u Crnogorskom domu bila prilika i da dr. sc. Zoran Drašković pročita neke svoje zapise nastale za vrijeme čitanja njenog trećeg djela „*Šveđani – osvajači Anderbe*“ Vlada Vujovića. Iskreno se pitajući što, čitajući tu knjigu, može doživjeti „neko kome su roditelji bili maturanti Nikšićke gimnazije, ali ko Nikšić ponajprije i najviše pamti po odlascima na Zetu kroz rastočke voćnjake, po presahlom koritu Gračanice ...“, Z. Drašković je prvo naveo kako u predgovoru jedne antologije lirike, objavljene u Zagrebu prije više od sto godina, stoji da „ono umjetničko djelo koje ne budi emociju nije umjetničko djelo“, a onda je – premda uvjeren da Vladu Vujoviću nije bila namjera da ova hronika bude lirsko dijelo – priznao da je na mnogim mjestima zadrhtao od sjećanja koja su navirala sa pominjanjem nečijeg lika, nekoga mjesta ili događaja. A kako i ne bi kad kao da su odjednom oživjeli likovi nastavnika Nikšićke gimnazije o kojima su mu roditelji pričali nebrojene anegdote; kad god bi neko od junaka hronike kročio na nikšićku Pjacu, on bi vidio trafikku (poznatu sa dokumentarnih snimaka) iza koje se njegova majka bila sklonila i tako preživjela savezničko bombardovanje; na stranicama hronike najbolje je razumio svu pogubnost i bešćutnost tzv. „druge faze revolucije“, posebno kad su u pitanju bili vrsni intelektualci, kakav je bio i glavni lik hronike, Stojan Cerović, jedan od „najtragičnijih zanesenika velikih ideja“. A svoj gotovo ispovjedni tekst Z. Drašković je završio rekavši da je u Nikšiću „u mislima, sve češće i sve duže. I treba li što drugo poželjeti budućem čitaocu sage o Nikšiću Vlada Vujovića?“

Potom je moderator predstavljanja g. Ivezić zamolio da se prisutnima obrati i gospođa Biljana Vujović, kći Vlada Vujovića, čiji je izuzetan doprinos izlaženju knjige više puta istaknut u toku večeri. Gospođa Vujović, koja je izvršila konačnu redakciju drugog izdanja očeve knjige, u vrlo emotivnom izlaganju i uz ispriku da je došla nepripremljena da što kaže (a zapravo se pripremala sve one godine u kojima je bila ocu potpora u radu na rukopisima!), istakla je da „*Klos*“ smatra najboljom očevom knjigom. Iznoseći podatak da ona ima 250 likova i da sadrži brojna dokumenta i citate iz vremena o kojem govori, gospođa Vujović je izrazila uvjerenje da niko neće ostati ravnodušan dok je bude čitao, bilo da će zaplakati ili se nasmijati, čemu svakako doprinosi i u knjizi očuvani crnogorski jezik. Gospođa Vujović iznijela je i podatak kako danas na univerzitetima savjetuju postdiplomantima povijesti da čitaju obavezno književna djela, jer jedino tako mogu upiti atmosferu doba koje pručavaju, što najbolje pojašnjava zašto treba objavljivati naslove poput „*Klosa*“.

Na kraju jednoipčasovne promocije u Crnogorskom domu, gospođa Milanka Bulatović pročitala je uvodne stranice poglavlja *Sjutra* iz romana - hronike „*Klos*“, na kojima se govori o „čudotvornom crnogorskom julu“ 1941. godine: «Jedna trijumfima okićena imperijalna armija ostajala je očerupana od jedne čudne, dotad niotkud vidljive vojske, koju ni ona u aprilu poražena, jugokraljevska, ni ova do juče pobjednička, dučeovska država, nijesu ni priznavale, a (pokazalo se) ni poznavale. U predvečerje jedinstvene trinaestojulske nedjelje odzvanjale su veličanstvene vijesti.».

Najzad neka nekom ko je Vlada Vujovića vidio samo jednom, 2006. godine u Crnogorskom domu, i dobro upamtio s kolikim su ponosom i gotovo strahopoštovanjem stariji članovi naše Zajednice govorili o njegovom impresivnom spisateljskom radu, bude dopušteno da, poslije jedne izuzetne književne večeri, iznese uvjerenje kako bi cjelovite tekstove sa ovog predstavljanja, kao i sa najavljenih predstavljanja u Rijeci, Puli, Umagu i Splitu — jednog dana trebalo objediniti i objaviti kao posebnu cjelinu. To bi, uz već objavljene knjige, upotpunilo *hommage* — da se poslužimo riječima profesora Lalovića — „plemenitom pamtiši“ Vladu Vujoviću.

Z. Drašković

Promocija knjige Jadranke Đurović - Vidović
SJEĆANJA NA MOJE i DIŠPET

UZBURKANO MORE

VEČERAS NA MOKRIM USNAMA TVOJIM
OSJEĆAM PLIMU VITAR I SOL
U MOJOJ DUŠI NEMIR VLADA
A MOJE TILO OSJEĆA BOL

UZBURKANO MORE TUČE STINU U KRAJ
JA U TAKVOJ BOLI ĆUTIM UGOĐAJ

VEČERAS NA DLANOVIMA TVOJIM
PUTUJEM BRODOM LJUBAVI DO TVOG SRCA
PUCAJU KONOPI A MOJE USNE SE GRČE
JA GLEDAM SREĆU TVOG UPLAKANOG LICA

UZBURKANO MORE TUČE STINU OD KRAJ
JA U TAKVOJ BOLI ĆUTIM UGOĐAJ

Dana 4.12.2012. godine vrata Zajednice Crnogoraca Split otvorena su za sve ljubitelje dobre knjige. Promocija knjige autorice Jadranke Đurović rođ. Vidović, „*Sjećanja na moje, Dišpet*“ započela je u 17 sati.

„Jadranka Đurović piše pjesme za svoju dušu, piše po nagonu, da izrazi emociju kad je preplavi i nadire kao bujica – preko brane. Taj osjećaj jači je od nje same“ – ovako je gospođa Vedrana Stojan započela osvrt na knjigu prof. Nade Kljajić. „U vremenu kad nas preko medija preplavljaju umjetne figure, umjetna hrana, umjetni osmjesi, kad nam nude lažne nade, Jadranka – poetesa od života – osvrće se na pravi, autentični život, život rada, obitelji, život baka i majki.“, nastavila je gđa Stojan ovaj govor uvodeći nas u način i svrhu autoričinog života i pisanja same knjige.

...

Moja rana sjećanja na djetinjstvo i svu tu tugu kako u roditeljskoj kući tako i u svim kućama bila su ista. Malo je muškaraca ostalo u mistu. Neki su otišli navigavat na brodove, neki u gradove na teške fizičke poslove. A žene, majke, same, čvrste i jake, snažne i gorde, prave kamene Dalmatinke, čiste i vjerne svom rodu iz dišpeta su kopale i sadile, gojile svoju dicu i opstale ...

... zapisivala sam mnoge stvari, sve dogodovštine, priče starih i mojih roditelja, mojih mištana, moj život s njima, svu lipotu teškog života i neimaštine u velikoj ljubavi prema svemu ča je iz mog mista. Stavila sam sve to na papir i spremila u ormar, kao svoj razgovor s mojim mistom, svojom majkom, ocem, kamenom, morem, ribom, šumon, poljima, ogradama, babama koje nisam upoznala, lozom, vinom, kruvom i maslinom –majkom života, snažnim ženama koje su na svojim plećima iznijele najveći teret života, sve sam to opisala u knjizi *Sjećanja na moje ...*

Po završetku rata izvadila sam sve papire iz ormara, ono što me je podsjećalo na rat sam bacila u koš i uz knjigu *Sjećanja na moje* pripremila drugu knjigu pjesama pod nazivom *Dišpet*.

Jadranka Đurović - Vidović

Osvrt na knjigu dala je i gđa Poljanić Ingrid, dr. Štambuk te gospođična Bešalović Snježana, voditeljica Kluba žena liječenih od karcinoma dojke.

„Stavili ste me na dlan kao kaplju lijeka. Ja vam vidim tu radost u očima, to vam je afrodisijak koji teče vašim venama do srca, a onda do vaših pogleda. Neka ova pozitivna energija teče vašim tilom. Ponesite sa sobom ovu knjigu, u njoj je samo ljubav koja se traži, koja bi trebala biti najvažnija stvar u našem životu.“ – tim riječima zahvalila se autorica ove knjige.

Radost uz pjesmu „*Princeza*“ pružili su nam autoričina kći Marina i Jacques Houdek.

Promociju knjige popratili su TV Dalmacija, TV Mreža i TV Jadran. Izdavači knjige su Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, Zajednica Crnogoraca Split i Skaner studio d.o.o., a knjigu je sufinancirao Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

Nataša Gerželj

U Crnogorskom domu u Puli

NEZABORAVNO KNJIŽEVNO VEČER U SLAVU PETRA PETROVIĆA NJEGOŠA

U organizaciji Zajednice Crnogoraca Pula, Vijeća Crnogorske nacionalne manjine Pula i Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije Pula, 8. februara 2013. godine u Crnogorskom domu u Puli upriličena je veoma uspješna književna večer posvećena 200-oj godišnjici rođenja pjesnika i vladike crnogorskog P. P. Njegoša. Najviše zahvaljujući poznatom pjesniku Danijelu Načinoviću, večer će ostati nezaboravljena svim posjetiteljima. Pjesnik je govorio o pjesniku. Zsigurno pjesnik najbolje doživljava pjesnika. Načinović je nadahnuo govorio o Njegošu kojeg je svrstao uz bok velikana Miliona i Dantea ... koje je Njegoš čak i nadmašio humanošću i pjesničkim izrazom. Pjesnik je govorio o *Gorskom vijencu* kao djelu najpoznatijem kod svih koji su došli u njegov posjed, o *Luči mikrokozma* koju on smatra najproduhovljenijim, najmisaonijim i najjačim Njegoševim djelom. *Luča* je najsuptilnije poimanje čovjeka i kozmosa. To je duboko poimanje misli i filozofije. Pojam čovjek-kozmos vječno istraživanje – poimanje – prožimanje čovjeka. Načinović je posebno istakao stih „sve se čovjek bruka sa čovjekom / gleda majmun sebe u zrcalo“.

Pjesnik Načinović je posebno akcentirao pjesmu ljubavnu duboko produhovljenu erotikom *Noć skuplja vijeka*. To je jedna od najljepših slavenskih ljubavnih – erotskih pjesama koju je napisao Vladika koji se zavjetovao na celibat.

Ono što danas začuđuje jest činjenica da je jezično vrlo složene stilove i dubokomisaone filozofske uvide napisao gotovo samouk čovjek.

Njegoš je imao tek nešto obrazovanja iz Cetinja i Boke Kotorske, ali i veliko životno iskustvo, te neupitan talent. Gotovo je pisao iz glave bez ikakvih ispravaka na papir neizlazeći punih pet dana iz radne sobe. Pjesnik Načinović je svoj nastup završio recitirajući svoju pjesmu *Zidarski sonet* posvećenu P. P. Njegošu, poručivši na kraju: „čitajte Njegoša i razmišljajte“.

Profesor Dušan Roganović, Predsjednik Zajednice Crnogoraca i prijatelja Crne Gore Istarske županije, govorio je o prilikama u Crnoj Gori u Njegoševo vrijeme, a to je prva polovica XIX. stoljeća. Naglasio je da je Crna Gora bila sa svih strana okružena osvajačima, ekonomski zaostala i ovisna o ruskoj pomoći. Siromaštvo i stalne borbe izmučili su crnogorski narod. Posebno je naglasio borbu protiv poturica - „zla domaćega“.

Njegoš je živio i djelovao u doba romantizma. To je vrijeme kada su stvarali velikani Puškin, Ljermontov, Mažuranić, Byron, Schiller ... Svi su oni pisali o ustancima i borbama porobljenih naroda Europe i svijeta. Borbi za slobodu. Njegoš je tako napisao najveličanstvenije djelo posvećeno toj borbi – istrazi poturica *Gorski vijenac*.

Nikola Škoko, član Kulturnog društva Crnogoraca iz Peroja, nadahnuto je govorio o svom poimanju Njegoša. Posebno se Škoko intenzivno bavi sakupljanjem djela P. P. Njegoša. Sakupio ih je do sada 111 različitih izdanja. Neka od tih izdanja bila su izložena u Crnogorskom domu. Posjetitelji su ih zainteresirano razgledali.

Posebno valja naglasiti nastup članice kazališne skupine „Inat“ Sabine Aličić i pulskog gimnazijalca Uga Karanija koji su koristeći stihove iz *Gorskog vijenca*, a uz mentorstvo profesora Filipa Zoričića, nadahnuto izveli jednočinku.

U ime domaćina Zajednice Crnogoraca Pula i Vijeća Crnogorske nacionalne manjine Pula prisutne je pozdravio profesor Božo Radulović koji se osvrnuo na život i rad P. P. Njegoša.

Dušan Roganović

ZBOR „MONTENEGRO“ NA MANIFESTACIJI „SVI ZAJEDNO U EUROPSKU UNIJU“

Pjevački zbor „Montenegro“ Zagreb i u 2013. godini uspješno nastavlja s predstavljanjem crnogorske kulture i tradicije. Na Zagrebačkom Velesajmu nastupili su u programu „*Materina priča: Svi zajedno u EU*“, 16. 2. 2013. godine. U glazbeno scenskom programu koji je trajao dva dana, stvaralaštvo nacionalnih manjina predstavili su Albanci, Austrijanci, Bošnjaci, Crnogorci, Česi, Mađari, Makedonci, Njemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Srbi, Talijani, Ukrajinci i Židovi.

U programu je naznačeno: „*Najveći dometi kulture nisu plod i stvaralaštvo samo jedne nacije. Europska kulturna baština sinteza je različitih utjecaja i kulturnih doticaja, koji su oduvijek stvarali dijalog među narodima i kulturama. Na području Hrvatske tradicionalno prebivaju stanovnici različitih etničkih, kulturnih i vjerskih obilježja i opredijeljenja koji, na poseban i nenadomjestiv način, pridonose bogatstvu i raznolikosti hrvatskog gospodarskog, političkog, kulturnog i svekolikog drugog života*“.

Pjevački zbor „Montenegro“, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb izveo je „*Veselicu*“ i „*Ivanova korita*“, pjesme koje uvijek izazivaju oduševljen prijem kod publike, a pod umjetničkim vođstvom Ismeta Kurtovića i uz pratnju na harmonici Edina Džaferagića i na kahonu Danijela Domazeta.

Zamjerke organizatoru ostaju kao i kod prve manifestacije: manjkavosti u tehničkom smislu i koncepcijski propusti.

Milanka Bulatović

Predstavljanje javnosti Hrvatske crnogorskog akademskog slikara Aldemara Ibrahimovića, čiju su izložbu prošle jeseni imali priliku da vide posjetioci Galerije „Zvonimir“ u Zagrebu (v. prilog u broju 77), nastavljeno je početkom ove godine pred riječkom publikom, a potom i u Splitu.

Od 21.1. do 28.1.2013. godine u Galeriji Filodrammatica u Rijeci

IZLOŽBA SLIKA ALDEMARA IBRAHIMOVIĆA

... Slike Aldemara Ibrahimovića podsjećaju na metafizičku bajku nastalu u tišini jednog zaustavljenog vremena. One su ishodište duhovne slikovitosti i romantičnih stanja umjetnika duboko vezanih za zavičaj, jer kao što reče Ivo Andrić: «Na početku svih staza i putova, u osnovi same misli o njima, stoji oštro i neizbrisivo urezana staza kojom sam prvi put prohodao.» On pripada crnogorskim umjetnicima koji posebnim likovnim rafinmanom modernog vokabula svoje čulne i spiritualne senzacije ugrađuje u poetiku specifičnog ambijentalnog prostora ...

LJILJANA ZEKOVIĆ

... Slikarstvo Aldemara Ibrahimovića oslanja se na osluškivanje vlastite kreativne motivacije i sigurno će u daljem razvoju uvijek biti prisutna i odlučujuća lična, suptilna likovna inteligencija.

MILAN COKO MAROVIĆ

(iz kataloga izložbe)

OTVORENA IZLOŽBA SLIKA ALDEMARA IBRAHIMOVIĆA U SPLITU

U organizaciji Zajednice Crnogoraca Split, Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske u suradnji s galerijom Muzeja grada Splita, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine RH u Splitu je u subotu 09.02.2013. godine otvorena izložba slika crnogorskog akademskog slikara Aldemara Ibrahimovića.

Ibrahimović se predstavio s djelima nastalima u rasponu od 2008. do 2012. godine. Njegovo je slikarstvo kritika do sada karakterizirala kao slikarstvo lirskog pejzaža iznimno koloristički aktiviranog, u kojemu se umjetnik stalno vraća motivima crnogorskog pejzaža, ali i motivu tzv. urbanog pejzaža s posebnim ikonografskim obilježjima. Na tradiciji tzv. kolorističkog/poetskog realizma i kolorističkog intimizma, Aldemar Ibrahimović uspostavlja složene stilsko-poetičke veze i s modernim francuskim figurativnim slikarstvom prve četvrtine 20. stoljeća, ali i ikonografijom grada koja se po prvi puta javlja kao dominantan motiv u njemačkom slikarstvu Nove stvarnosti (Neue Sachlichkeit) s kraja dvadesetih godina prošlog stoljeća. Ibrahimović također zatvara puni krug s tradicijom našeg modernog kolorističkog realizma: motivi ranjenog i u životu zaustavljenog grada javljaju se 1950. godine u ciklusu Ede Murtića iz Zadra, u kojemu je potresno prikazan diskontinuitet urbanog prostora i vremena ratom opustošenog i razrušenog grada, dok s druge strane Edu Murtića i Ibrahimovića u prenošenju kolorističkih kodova kroz vrijeme spaja još jedno veliko ime modernog pejzažnog kolorizma: Petar Dobrović! Murtić je pohađao Majstorsku radionicu kod Dobrovića u Beogradu 1940-41. godine, dok ga Ibrahimović koloristički nasljeđuje iz "druge ruke", ali u tim pejzažima postoji ista koloristička vatra koja ukazuje na mediteranske, južne, morske koordinate i ishodišta.

„Zanimljivo je jedno subotnje jutro započeti na kolorističan i zanimljiv način. Izložba je impresivna i izbor boja nam govori da je postavljena jedna emocija i isto tako zadržana da se taj osjećaj nama vrati. Zajednica Crnogoraca nas je „razmazila“ kulturnom kvalitetom, što kroz izložbe, filmove i razne druge prigode. Nadamo se da ćemo ovakvu razinu imati i kroz buduće godine. Još jednom zahvaljujem svim prisutnima i proglašavam izložbu otvorenom.“ – u ime galerije prisutne je pozdravila pročelnica Ureda gradonačelnika grada Splita Ivana Viđak Bjedov.

Nataša Gerželj

Taj ponekad ranjeni, traumatizirani i fragmentirani urbani pejzaž kod Ibrahimovića ukazuje na dublje i dugotrajnije psiho-emotivne lomove cijelog ovog našeg šireg prostora; od nužnosti odlaska iz zavičaja u daleki svijet iz egzistencijalnih razloga, ratom opustošene regije, kao i svake druge vrste diskontinuiteta u bilježenju i čuvanju povijesti cijele regije.

Ibrahimović sliku gradi u mnogo planova, rezanih i sastavljenih poput kazališnih kulisa koji podsjećaju na ponovno uspostavljanje sjećanja nakon nekog velikog šoka i stresa u kojemu je kontinuitet osobne, kulturološke i povijesne memorije bio prekinut, s ljudima koji više sličje na lutke, marionete, sjene i duhove, kao da nemaju nikakve moći djelovati na svoju sadašnjost i budućnost. Pa iako s njegovih slika često struji sumoran osjećaj izgubljenosti ili zaustavljanja u vremenu i prostoru, Ibrahimovićev je urbani pejzaž istovremeno duboko sjetan, melankoličan, i bez trunke depresivnih tonova. U novijim se slikama sve više javljaju jaki žuti tonovi i duboke ljubičaste, plave i zelene nijanse koje signaliziraju svojevrsno metaforičko liječenje bojom, uz sve veći zaokret prema oblikovanju planova i fragmenata na slici u tradiciji lirske apstrakcije.

Bez sumnje duboko kontemplativan i emotivan slikar, Aldemar Ibrahimović, stvorio je iznimno samosvojnu slikarsku dionicu, koja je prerasla sve navedene modernističke stilske utjecaje i postala prepoznatljivom i originalnom autorskom poetikom.

Iva Körbler

DVIJE SJEDNICE VIJEĆA CRNOGORSKE NACIONALNE MANJINE GRADA ZAGREBA

Deveta i deseta sjednica Vijeća crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba održane su 10.1. i 14.2.2013. godine u Crnogorskom domu u Zagrebu. Prisutni članovi su jednoglasno prihvatili izvještaje koje je na tim sjednicama podnio predsjednik Vijeća prof. emer. dr. sc. Veselin Simović, a u kojima se najprije govorilo o realizaciji zaključaka odnosnih prethodnih sjednica, a potom o aktivnostima Vijeća poslije 8. sjednice.

U proteklom periodu u Muzeju Mimara je 18.10.2012. održan Koncert DUO MURATAGIĆ u okviru Dana crnogorske kulture u organizaciji NZCH i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb uz pomoć Centra za očuvanje kulture manjina u Crnoj Gori.

Zamjenica gradonačelnika Grada Zagreba Jelena Pavičić Vukičević je 19.10. primila delegaciju Tivta (grada gosta Lučindanskih susreta 2012) zajedno s predstavnicima NZCH, Društva i Vijeća. Delegaciju Tivta činili su Dragan Kankaraš, predsjednik Opštine, Krsto Bošković, zamjenik predsjednika Opštine i Bernarda Maškov, direktorica Turističke zajednice, a s naše strane na prijemu su bili Radomir Pavićević, Dušan Mišković, Danilo Ivezić i Veselin Simović.

Tradicionalni Lučindanski susreti održani su 20.10. u Kino dvorani Studentskog centra u Zagrebu. Manifestacija je, uz prisustvo preko 800 uzvanika i gostiju, bila izuzetno uspješno organizirana.

Susret s potpredsjednikom Vlade Republike Hrvatske Nevenom Mimicom održan je 23.10. u prostorijama Vlade RH. Sastanku su prisustvovali: Radomir Pavićević, Dragutin Lalović i Danilo Ivezić, a tema sastanka je bila: „Aktivnosti NZCH i njenih članica u okviru ostvarivanja kulturne autonomije crnogorske manjine u Republici Hrvatskoj“.

Osnivačka sjednica Koordinacije vijeća crnogorske nacionalne manjine na području Republike Hrvatske ponovljena je 10.11. Za predsjednika izabran Veselin Simović, a za zamjenika Radomir Noveljić. Potrebni dokumenti za upis u Registar su poslani nadležnim službama.

Na razgovoru s predsjednikom Gradske skupštine Davorom Bernardićem 16.11. sudjelovali su Radomir Pavićević, Dušan Mišković, Milanka Bulatović i Danilo Ivezić.

U Novinarskom domu 22.11. predstavljena je knjiga Miraša Martinovića „Antički gradovi snovi i sudbine“. Knjigu su predstavljali Predrag Matvejević, Dimitrije Popović, Željko Perović, Danilo Ivezić i autor Miraš Martinović.

U Crnogorskom domu je 24.11. održano Savjetovanje predstavnika crnogorskih udruženja iz Slovenije, Makedonije, Kosova i Hrvatske, o načinima organizacije, djelovanja, ostvarivanja osnovnih programskih zadataka i međusobnog povezivanja. Ispred MVPEICG prisustvovali su Branislav Karadžić i Gordan Stojović, a ispred Ambasade Crne Gore u Republici Hrvatskoj Ana Zeković. Crnogorce iz Hrvatske predstavljali su Radomir Pavićević, Milanka Bulatović, Dragutin Lalović, Dušan Mišković i Danilo Ivezić.

Svečana sjednica Koordinacije nacionalnih manjina Grada Zagreba povodom Dana ljudskih prava održana je 11.12. u Starogradskoj vijećnici. U kulturnom dijelu programa nastupili su zborovi „Montenegro“ i „Bulbuli“. Svečanoj sjednici prisustvovao je i veći broj članova našeg Vijeća.

Na poziv Ambasade CG u Sloveniji, Počasnog konzula i Društva „Morača“ iz Kranja na večer „Bogatstvo različitosti“ (manifestacija koju realizira Centar za očuvanje i razvoj kulture manjine CG) u Kranju 13.12. prisustvovali su Dušan Mišković i Danilo Ivezić.

U hotelu Dubrovnik je 14.12. u organizaciji Savjeta za nacionalne manjine održano Savjetovanje o načinima financiranja, prijavama programa i financijskog izvještavanja o trošenju odobrenih sredstava u 2013.g. Ispred NZCH prisustvovali su Radomir Pavićević i Danilo Ivezić.

U Maloj dvorani Hrvatskog sabora održana je 21.12. Svečana sjednica u povodu 10-te godišnjice donošenja Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina. S naše strane sjednici su prisustvovali Radomir Pavićević, Dušan Mišković i Danilo Ivezić.

Tradicionalna druženja u povodu blagdana i praznika održana su u Crnogorskom domu 20. i 28.12.2012. te 4.1.2013. godine.

U Crnogorskom domu je 17.1. otvorena izložba slika slikara iz Udruge „Pčela“ Zagreb, a 7.2. izložba slikara Zdenka Vojvodića.

Na seminaru o Fiskalnoj odgovornosti, koji je održan 1.2., s naše strane prisustvovali su Boris Vujović, knjigovođa i Danilo Ivezić, tajnik Vijeća.

U organizaciji Koordinacije nacionalnih manjina Grada Zagreba je u Stubičkim Toplicama 2.2. održano savjetovanje za predsjednike, tajnike i računovođe vijeća i predstavnika nacionalnih manjina s područja Grada Zagreba. S naše strane savjetovanju su prisustvovali Dušan Mišković, Danilo Ivezić i Boris Vujović. U sklopu seminara održana je sjednica predsjednika vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba.

Predsjednik Skupštine Crne Gore Ranko Krivokapić, posjetio nas je, sa svojim suradnicima u Crnogorskom domu u Zagrebu 4.2. U njegovoj pratnji bio je ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj gospodin Igor Građević i prvi sekretar Ambasade gospođa Ana Zeković. Na sastanak su bilo pozvani svi članovi našeg Vijeća, članovi Predsjedništva NZCH, predsjednici udruga članica NZCH i predsjednici vijeća i predstavnici crnogorske nacionalne manjine u RH članovi Koordinacije. Velika većina pozvanih se odazvala i bila prisutna ugodnom razgovoru s predsjednikom Skupštine Crne Gore

U Ambasadi Crne Gore je 6.2. održan sastanak vezan uz aktivnosti priprema i provođenje projekta „U slavu Njegoša“. Izložba skulpture i ciklusa radova akademskog slikara Dimitrija Popovića će biti otvorena 4.4. u Muzeju Mimara u Zagrebu, a na Cetinju 18.5. Razgovoru s ambasadorom su prisustvovali Dimitrije Popović, Radomir Pavićević i Danilo Ivezić. Izražena je želja i spremnost Ambasade Crne Gore da bude uključena u organizaciju aktivnosti oko realizacije navedenog projekta.

Na 9. sjednici usvojeni su Financijski plan Vijeća za 2013. godinu (objavit će se u Službenom glasniku Grada Zagreba) i Programa rada Vijeća za 2013. godinu (i on će biti dostavljen nadležnim službama Grada Zagreba, a Vijeće je ovlastilo Komisiju za programska pitanja da isti uskladi ukoliko na zahtjev službi Grada Zagreba dođe do određenih promjena).

Na 10. sjednici usvojeni su Završni račun Vijeća za 2012. godinu (dostaviće se nadležnim službama i objaviti u Službenom glasniku Grada Zagreba, a višak prihoda nad rashodima iskazan Završnim računom će biti vraćen u Proračun Grada Zagreba) i Izvještaj o realizaciji Programa rada Vijeća za 2012. godinu (i on će biti dostavljen nadležnim službama Grada Zagreba).

Tajnik Vijeća Danilo Ivezić informirao je prisutne da Vijeće kao korisnik novca koji se doznava iz Državnog proračuna podliježe obvezi tzv. Izjave o fiskalnoj odgovornosti. Stoga je ispunjen odgovarajući upitnik i uz Izjavu i Akcioni plan otklanjanja nepravilnosti dostavljen nadležnim službama Grada Zagreba. Voditelja financijskog upravljanja i kontrole (FMC) ne treba posebno imenovati jer je to predsjednik Vijeća, a on će imenovati osobu za nepravilnosti koja će izvještavati Ministarstvo financija i nadležne institucije države o nepravilnostima i poduzetim aktivnostima na njihovom otklanjanju. Budući da vijeća po prvi put ulaze ove godine u sustav fiskalne odgovornosti, predstavnici Vijeća su učestvovali u seminarima koji su organizirani u tu svrhu (u prvom redu seminar od 1.2. u organizaciji tvrtke EKO VET). Preostaje obveza rješavanja pitanja unutarnjeg revizora, koje bi trebalo da bude riješeno u suradnji sa nadležnim službama Grada Zagreba. Cjelokupni sustav je u cilju osiguravanja ponašanja po pravilima onoga koji daje novac.

Vijeće je jednoglasno donijelo zaključak o doznaci financijske pomoći Milanki Mikulić (pripadnici crnogorske nacionalne manjine) u iznosu od 1.500,00 kn za rješavanje smještaja (najam stana, plaćanje unaprijed).

ODRŽAN PRVI TURNIR U PREFERANSU

U organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Rijeke u prostorijama iste dana 02. 02. 2013. održan je prvi turnir u preferansu.

U ime organizatora prisutne su pozdravili Vukosavović Vasilija, Jaramaz Vukašin i Ozren Grujičić u ime Primorsko-goranske županije.

Na turniru je učestvovalo jedanaest igrača podijeljeni u tri grupe: Grupa A (Petković, Pejović, Jokić), Grupa B (Dragaš, Lolić, Krušković, Abramović) i Grupa C (Trbojević, Perović, Novaković, Grujičić).

Prema propozicijama igre nakon dva sata igranja pobjednici iz svake grupe formirat će grupu D i natjecati se u sljedeća dva sata za plasman od 1 - 4 mjesta, dok će se drugoplasirani formirati grupu E i natjecati za plasman od 5 - 9 mjesta, a trećeplasirani grupu F i natjecati se za 10-to i 11-to mjesto. Nakon 4-satne igre pobjednik turnira je Draško Perović kojemu je dodijeljen pehar i diploma, drugo mjesto osvojio je Milorad Dragaš, dok je treće mjesto osvojio Krušković Miodrag. Za uspješnu organizaciju turnira pobrinuo se organizacijski odbor Pejović Živko i Grujičić Ozren, s napomenom da će se sljedeći turniri organizirati tijekom Uskršnjih blagdana i Petrovdanskog sabora.

Živko Pejović – Cuca

INSTITUCIJE KOJIMA SE UPUĆUJE „CRNOGORSKI GLASNIK“

Ured Predsjednika Republike Hrvatske	Kabinet Predsjednika Crne Gore
Hrvatski sabor	Kabinet Predsjednika Skupštine Crne Gore
Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske	Ministarstvo kulture, medija i sporta Crne Gore
Ured za nacionalne manjine Republike Hrvatske	Ministarstvo za zaštitu ljudskih i manjinskih prava Crne Gore
Ured župana Zagrebačke županije	Ministarstvo inostranih poslova Crne Gore
Ured predsjednika Skupštine Zagrebačke županije	Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore
Ured gradonačelnika Grada Zagreba	Ambasada Crne Gore u Republici Hrvatskoj
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb	Ambasada Crne Gore u Republici Sloveniji
HTV, Prizma	DANU, Podgorica
Zajednica Crnogoraca Split	Matica crnogorska, Podgorica
Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeka	Centar za iseljenike Crne Gore, Podgorica
Zajednica Crnogoraca Pule	ZAMTES, Podgorica
Društvo perojških Crnogoraca „Peroj 1657“, Peroj	Centar za očuvanje i razvoj kulture manjina Crne Gore
Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore	Crnogorsko narodno pozorište, Podgorica
Osječko-baranjske županije, Osijek	Gradsko pozorište, Podgorica
Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Bujština“, Umag	Muzička akademija, Cetinje
Udruženje Crnogoraca „Luča“, Gradiška	Fakultet likovnih umjetnosti, Cetinje
Udruženje Crnogoraca Srbije „Krstić“	ULUCG, Podgorica
Društvo „Montenegro“, Ljubljana	Crnogorska kinoteka, Podgorica
Crnogorsko društvo „Crna Gora“, Ljubljana	Centralna narodna biblioteka „Đurđe Crnojević“, Cetinje
Društvo „Morača“, Kranj	Vladičanski dom, Cetinje
Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica '809	Skupština opštine Cetinje
Hrvatsko građansko društvo Crne Gore, Kotor	KUD „Njegoš“, Cetinje
Vijeće slovenske nacionalne manjine Grada Zagreba	„Plima asocijacija“, Ulcinj
Vijeće romske nacionalne manjine Grada Zagreba	RTV CG, Satelitski program
Vijeće makedonske nacionalne manjine Grada Zagreba	POBJEDA, Podgorica
Vijeće srpske nacionalne manjine Grada Zagreba	ALMANAH, Podgorica
Vijeće albanske nacionalne manjine Grada Zagreba	VIJESTI, Podgorica
Vijeće češke nacionalne manjine Grada Zagreba	MONITOR, Podgorica
Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba	
Vijeće mađarske nacionalne manjine Grada Zagreba	
Slovenski dom, Zagreb	

POVELJA „IVAN CRNOJEVIĆ“ URUČENA DIMITRIJU POPOVIĆU

U kristalnoj dvorani „Ivan Crnojević“, u Vladinom domu, danas je upriličena svečanost povodom 4. januara – Dana osnivanja Prijestonice Cetinje na kojoj je gradonačelnik Cetinja Aleksandar Bogdanović, umjetniku Dimitriju Popoviću, uručio Povelju „Ivan Crnojević“.

Na početku svečanosti, zvanicama i gostima obratio se gradonačelnik Prijestonice Cetinje, koji je naglasio kako 4. januar predstavlja datum od značaja – ne samo za Cetinje, već i za Crnu Goru.

– Jer, prije 531 godinu, upravo četvrtog

januara, sazdan je grad koji će u narednim stoljećima postati sjedište crnogorske države, epicentar težnje za slobodom crnogorskog naroda, simbol trajanja Crne Gore i ljubavi prema domovini – istakao je on.

Obrazlažući odluku da ovogodišnja Povelja „Ivan Crnojević“ bude dodijeljena Dimitriju Popoviću, gradonačelnik Bogdanović istakao je kako je riječ o umjetniku čije stvaralaštvo nije neophodno posebno predstavljati.

– Dovoljno je reći da je on svojim radom ostavio neizbrisiv trag u brojnim umjetničkim disciplinama. Počev od slikarstva, preko vajarstva, sve do književnosti – kazao je gradonačelnik Bogdanović.

Priznanje grada, kako je kazao gradonačelnik Cetinja, Popović je dobio kao „privržen i odan prijatelj Cetinja, kao naš dragi i uvaženi sugrađanin“, koji je, predstavljajući sebe i svoj rad na brojnim renomiranim kulturnim adresama širom svijeta, bio i reprezent svog rodnog Cetinja.

– Istovremeno, ne želim izostaviti ni činjenicu da je ovogodišnji dobitnik Povelje „Ivan Crnojević“ nedavno inicirao i podržao čitav niz događaja koji su snažno doprinijeli našoj kulturnoj sceni. Kako cetinjskoj, tako i crnogorskoj. Mnogi među vama, u prvom redu, sjetit će se avgustovske promocije njegove knjige „Luča Njegoševe noći“, koja sa pravom može ponijeti epitet jednog od najznačajnijih književnih događaja na Cetinju iz prošle godine. Sa našim prijateljem Dimitrijem Popovićem družili smo se i u septembru, prilikom izložbe njegovih pozorišnih plakata – manifestacije koja je naišla na izuzetan odjek u javnosti. A kada već govorimo o nedavnom periodu, želio bih istaći i izuzetan doprinos Dimitrija Popovića jednom pionirskom poduhvatu u našem gradu. Riječ je o prvom izdanju Cetinjske likovne kolonije, koja je upriličena minule godine, a koja će, uvjeren sam, postati tradicionalan i, kako vrijeme bude odmicalo, sve prepoznatljiviji segment kulturne ponude našeg grada. A uvjeren sam da ćemo u vremenu koje je pred nama biti u prilici da podržimo i nove ideje Dimitrija Popovića koje su vezane za Cetinje – zaključio je on.

Pozdravljajući prisutne, ovogodišnji dobitnik Povelje „Ivan Crnojević“ iskazao je izuzetno zadovoljstvo:

– Želim istaći kako ovo nije priznanje za individualni rad, već znatno šire. Ono se, naime, odnosi na kulturnu paradigmu Cetinja. Grada čija je prošlost odredila njegovu budućnost. Još kada je Cetinje sazdan, u njegove temelje bila je položena knjiga, i to kao da je odredilo njegovu budućnost, da će postati prijestonica kulture – rekao je Dimitrije Popović.

On je iskazao zadovoljstvo i time što Povelju „Ivan Crnojević“ dobija u godini kada će Crna Gora obilježiti dva stoljeća od rođenja Petra II Petrovića Njegoša.

– Tim povodom, ove godine, Cetinju ću podariti svoju skulpturu, a u godini koja slijedi, u svom rodnom gradu promovisaću novu knjigu i upriličiti izložbu radova – istakao je on.

Dimitrije Popović sedmi je dobitnik Povelje „Ivan Crnojević“, koja se – za izuzetan doprinos razvoju i promociji grada u različitim oblastima – dodjeljuje od 2006. godine.

Vesko Pejović

(Izvor: www.cetinje-mojgrad.org, 4. januar 2013.g.)

DEVET KAPITALNIH IZDANJA ICJK DO JESENI

Institut za crnogorski jezik i književnost planira da 200 godina od rođenja Petra II Petrovića Njegoša obilježi objavljivanjem devet kapitalnih izdanja vezanih uz djela velikana crnogorske književnosti i istorije.

– Dobar dio poslova već je u procesu finalizacije, a svi će biti završeni najkasnije do jeseni ove godine – kazao je urednik izdanja Instituta za crnogorski jezik i književnost Aleksandar Radoman.

Prvo na listi kapitalnih izdanja koje će povodom jubileja Njegoša objaviti Institut je bibliografija „Njegoš“. Riječ je o višetomnom djelu na kojemu su angažovani eminentni crnogorski bibliografi, svi zapošljeni istraživači u Institutu i nekoliko spoljnih saradnika. Bibliografija „Njegoš“ ima tri knjige: „Njegoš u crnogorskoj periodici“, „Njegoš u južnoslovenskoj periodici“ i „Njegoš u zbornicima i monografijama“, „Njegoš na velikim svjetskim jezicima“ i „Izdanja Njegoševih djela“.

– Bibliografija o kojoj je riječ obuhvatiće sve bibliografske jedinice o Njegošu i sva izdanja Njegoševih djela od Njegoševa vremena do 2013. godine – u Crnoj Gori, na južnoslovenskome prostoru i na velikim svjetskim jezicima. Procijenjeni broj jedinica ove bibliografije iznosiće oko 40.000. Djelo ovoga tipa svojim značajem nadživjeće proslavu jubileja o kojemu je riječ i neće izgubiti na aktuelnosti u decenijama koje su pred nama. Generacije nješkošologa koje dolaze koristiće ovu bibliografiju kao nezaobilazno pomagalo u svojim izučavanjima – ističe Radoman.

Na listi jubilarnih izdanja je i hrestomatija „Njegoš u književnoj kritici“. To je dvotomno izdanje koje obuhvata izabrane studije o Njegošu nastale iz pera renomiranih crnogorskih, južnoslovenskih i evropskih književnih istoričara i kritičara. Planirano je i prevođenje čuvene knjige P. A. Lavrova „Petar II Petrović Njegoš – vladika crnogorski i njegov književni rad“. Riječ je o prvoj monografiji o Njegošu, čiji je autor ruski slavist XIX vijeka, a kojom počinje nješkošologija kao posebna grana slavistike.

Institut za crnogorski jezik i književnost odmah nakon osnivanja pokrenuo je biblioteku Njegoš u kojoj se publikuju značajnije monografije i studije renomiranih crnogorskih i inostranih nješkošologa. Dosad su u toj biblioteci objavljene četiri knjige, a ove godine planirano je još šest. Sve su praćene opsežnim predgovorima ili bibliografijom autora. Knjigu Antuna Barca „Prilozi o Njegošu“ priredio je dr Krsto Pižurica. Tu su knjige Vladimira Osolnika „Istorija književnosti o Petru II Petroviću Njegošu“; Vojislava P. Nikčevića „Istraga poturica – mit ili stvarnost“ (predgovor dr Adnan Čirgić i Aleksandar Radoman); Milana Rakočevića „Studije i ogledi o Njegošu“ (priredio i predgovor napisao dr Danilo Radojević); Danila Vušovića „Prilozi proučavanju Njegoševa jezika“ (priredio i predgovor napisao dr Adnan Čirgić) i Ratka Đurovića „Ogledi i članci o Njegošu“ (priredio i predgovor napisao Aleksandar Radoman).

V.S.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 6. februar 2013.g.)

S posebnim zadovoljstvom prenosimo iz kulturnog podlistka *POBJEDE* tekst o glumici Dragici Tomas, doživotnoj počasnoj članici Crnogorskog narodnog pozorišta. Njene nadahnute interpretacije monodrame Iva Andrića „Znakovi pored puta“ u jesen 2008. godine sigurno se i danas živo sjeća brojna publika u Zagrebu, Rijeci i Puli (v. „Glasnik“ br. 53).

DIVA POD SREĆNOM ZVIJEZDOM

Doživotni počasni član, poput baš dubokog žiga na koži, ostaće i u mom već sipljivom životu, s ovo „još malo duše“. Jer, dok sam se rvao sa tek trinaestak pubertetskih godina, skupa sa mostarskom mularijom, u naš rodni grad banuo je zbilja zvjezdani glumački par; Dragica i Petar Tomas. Bila je to sad daleka 1963., još rahitično i ljekovitim

ribljim uljem „začinjeno“ djetinjstvo. Ali, i poletno poratno doba u kome je svaki gradić koji je imalo držao do sebe posjedovao i budžetom i te kako tetošio svoje profesionalno narodno pozorište. Nakon svake premijere, školarci, vojnici i ostali budući „svoji“ ljudi, organizovano bi odlazili na reprize predstava, kao neku vrstu „dopunske nastave“ iz oblasti kulture. I tako, urednovno, ali i bogobojažljivo kao u kakav hram, zalazili smo u tu bajkovitu čaroliju lijepe i poučne scenske riječi, uz svojevrсну poetiku svjetlosti i sjenki, na izuzetnoj scenografiji Mirka Kujačića ili Zuka Džumhura, recimo. Buljeći dječaćki i u zanosno bravurozne kostime, u kojima su pozornicom lepršala razigrana pozorišna čeljad.

Četiri naredne godine, svjedokom sam relativnim i tu, Dragica i Petar Tomas „nosili su“ repertoar Narodnog pozorišta u Mostaru, gradu inače „opčinjenom teatrom“ još od doba Šantića, kako će to u svojoj knjizi potvrditi i nekoć pozorišni mag Josip Lešić. Ostalo je u sjećanju i to kako je tada, pri jednoj izvedbi kultne „Majčine sultanije“, bataljon vojnika blagopočivše JNA skandirao Tomasovoj, ne aplauzom, nego skladno i poduže tukući teškim vojničkim cokulama o pod već trošne pozorišne dvorane! U spomenaru naše dive, svakako, još damara i nesvakidašnja scena: kad pri slučajnom susretu na tvrdoj mostarskoj kaldrmi, iznad Starog mosta, starješina zaustavlja opet disciplinovanu vojničku kolonu i naređuje: „Nadesnooo i pooozdrav velikoj glumici!“

Zbilja, u tim „magarećim godinama“, činilo nam se kako su Dragica i Petar u našu avliju „uskočili“ pravo iz kakvog holivudskog studija!? I njenom raskošnom ljepotom opčinjeni, nerijetko smo, kao bezbrižna družina nestašnih „žutokljunaca“, čak dežurali oko Pozorišta ili uz „trasu“ kojom bi odlazila na probe, pa da joj iza kakvog zida skandiramo: „Dragiceeee – glumiceeee, Dragiceeee...!“ „Pelcer“ koji su nam i Tomasovi tih godina usadili bio je i te kako presudan da deceniju kasnije podignemo i Mostarski teatar mladih. Ubrzo i jednu od najpoznatijih pozorišnih družina u bivšoj državi, koja je preživjela čak i krvavi minuli rat, te istrajava i danas. Taj neosporan uticaj priznaće, među ostalima, kasnije i solidni profesionalni glumci Toni Pehar, Tahir Nikšić, Nenad Njirić, a naročito teatarski radoholik u Sarajevu Gradimir Gojer, te i sad pozorišni pregalac Sead Đulić koji skoro četiri decenije još uspješno vodi naš MTM...

Razložnim sentimentalnim putovanjem u blisku prošlost začinjem i ovo slovo o dramskoj divi Dragici Tomas, koja skoro šest decenija i sa istom strašću istrajava na sceni, baš kao da je, koliko juče, dobila svoju prvu ulogu!? Sad već kao doživotna počasna članica Crnogorskog narodnog pozorišta, dakako, vlasnica je i bezbroj prestižnih glumačkih priznanja, kako onih od publike, tako i onih oficijelnih, poput Sterijinog pozorja i posebnog priznanja koje ovaj festival povremeno dodjeljuje za izuzetan doprinos razvoju teatra. U njenim odajama je zatim i Trinaestojulska nagrada Crne Gore, Nagrada za životno djelo, Velika nagrada Crnogorskog narodnog pozorišta, pa i kolegijalna od Udruženja dramskih umjetnika Crne Gore, te niz priznanja gradova, poput Kotora, Kraljeva, Kragujevca... Vjerujem kako će doteći vremena, a i pameti, pa da joj se i „njen“ Mostar još jednom i adekvatno oduži!?

I danas je Dragica Tomas nezamjenjiva u mnogim predstavama, poput one „Kako se ko rodi“, koja već godinama puni gledališta. Mnogi će istaći i njenu bravuroznu izvedbu zahtjevnog teksta „Znakovi pored puta“, nobelovca i literarnog „prepredenjaka“ Andrića, čiju je dramaturgiju svojedobno i vješto sačinio njen suprug Petar Tomas. Prije koju godinu, nije se nimalo libila da pripomogne i Hercegovačkom pozorištu, relativno amaterskom kolektivu. Prihvatajući ulogu u predstavi „Naš čovjek“, u režiji Slađane Vujović, inače Novljanke i ugledne rediteljke sa dugogodišnjim londonskim iskustvom i međunarodnim priznanjima. Riječ je opet o nesvakidašnjoj i izuzetno dobro od publike primljenoj predstavi, koju su ispisali mahom mlađi autori iz svih bivših republika SFRJ.

Mada se, nažalost, minulih godina urijetko susriječemo, ipak svaki kontakt i nadalje je začinjen njenom još mladalačkom vedrinom koja iskreno treperi u gotovo svakoj riječi. I onomad ponavlja da su joj sve predstave u kojima je igrala donosile bezgraničnu radost. Podsjeća i da je igrala u ostvarenjima ponajboljih reditelja bivše nam domovine Juge i, razumljivo, teško joj je da izusti i posebno izdvoji neku od njih. Tek, kako se, poput one „pitalice o najdražem djetetu“ ne bi moguce, „ogriješila“ i o ostale...

– Svaka lijepa riječ o nekoj predstavi koja bi stizala od poštovalaca pozorišne umjetnosti, za mene je bila važna jednako kao i nastupi pred Titom, recimo, ili Sandrom Pertinijem, te mnogim evropskim i našim uglednicima – priznaće Dragica Tomas u jednom ranijem razgovoru.

Epizodu iz inače raskošne biografije tad je dopunila i čuvenim rediteljskim imenima, sa kojima je saradivala, poput Tomislava Tanhofera, koji je s Gavelom i Matom Miloševićem odavno titulisan kao najznačajniji teatarski poslenik na ovim prostorima minulog vijeka, pa do Bojana Stupice, Miroslava Belovića, Bora Draškovića, Blagote Erakovića...

– Dakako, prisjećajući se, uz nezaborav pomenutih reditelja, nipošto u drugi plan ne stavljam i ostale s kojima sam imala čast, sreću i gotovo beskrajno zadovoljstvo da saradujem, kao i sve uloge koje su me učinile ovakvom kakva jesam – dodaće još, uz nešto blage sjete, u tom razgovoru.

Onaj ko ne posjeduje bezgraničnu ljubav i ko nije spreman za određenu kategoriju žrtvovanja, ne bi trebalo da se bavi pozorištem, tvrdi i to, uz opasku kako su teatarske žrtve, ipak, zanemarljive ukoliko se potom uporede sa onim što ta scenska čarolija uzvraća! Počesto ističe i da je bila ispunjena ljubavlju, kako privatno, tako i profesionalno, ne krijući da se osjeća i kao „Glumica rođena pod srećnom zvijezdom“. Pa je i to, biće, pripomoglo da se već od njenih početaka na „daskama koje život znače“ i te kako uspješno nosi i sa najzahtjevnijim, velikim

---

rolama... Ne smatra nipošto floskulom i onu mantru kako se umjetnik, prvenstveno, rađa, niti priznaje bilo kakvu djelidbu na mlade i stare glumce.

– I na moju veliku, iskrenu radost, veoma darovitih, ima danas sve više i Crna Gora, baš kao i naše okruženje. Pred mnogima je, osjećam i to, veoma izvjesna i uspješna karijera. Naravno, nikome od njih ne bih da dajem bilo kakav savjet. Jer, smatram da svako ima svoju misao i vlastiti način na koji će trasirati i svoju stazu u teatru. Naravno, još me istinski raduje i da je naše Crnogorsko narodno pozorište, uz ostale i izvjesno, postalo jedno od najrespektabilnijih u regionu. Pa, stoga ne treba ni da čudi što nam, uz naša, ovdje s neskrivenim zadovoljstvom gostuju i najcjenjenija glumačka imena iz Beograda, Zagreba, Sarajeva, Skoplja – kazaće i to Dragica Tomas.

I kao laureat nagrade „Veljko Mandić“, priznaje da joj ovo priznanje, ipak, znači nešto više od ostalih. Mada je osvojila sve što može da dobije dramski umjetnik, pojašnjava da je to stoga što ovo stiže iz njene branše, gdje ga je i ponajteže osvojiti.

– Iskreno, to me i veoma uzbudilo, jer mi glumci ne biramo sebe. Bar ne ja i moj pokojni suprug Petar koji je i najzaslužniji za sve što sam do sada ostvarila. Mi nikad i nijesmo imali nikoga ko je za nas tako emotivno vezan, ni direktora, ni kritičara, ni pisca koji bi za nas bio tako vezan da bi po nama planirao repertoar – poručila je nedavno u Kotoru, ne propuštajući da svoju emociju, pored ovog grada za koji je i porodično veoma vezana, opet podijeli i sa Podgoricom, Novim Sadom i Mostarom, za nju takođe posebnim gradovima koji su je, kako još veli, zadužili ljepotom i ljubavlju – gradovi koji su joj neštedimice, nesebično i mnogo dali...

Konačno, bdijući još nad ovom dragom pričom koja titra ekranom, u već prohladnom novembarskom praskozorju nad još snenim Novim, ćutim opet zov ranog mi djetinjstva, pa ono skandiranje vojničkim cokulama, a i našu mangupsku „prozivku“ iza onih zida: „Dragiceeee – glumiceeee...“!

– Pored mnogih, najveću zahvalnost za uspjehe dugujem počivšem suprugu Petru Tomasu, koji me pratio u radostima i sumnjama. Za razliku od mnogih glumica koje nijesu imale tu sreću, ja nijesam bila sama u ovom osjetljivom i teškom poslu. U ovako posebnim prilikama moram se sjetiti i onih velikih ličnosti koje su zalagale svoje znanje i autoritet da mene postave na ovo mjesto. Nikada nijesam bila pretenciozna, niti narcisoidna glumica, jer potičem iz skromne i patrijarhalne porodice – rekla je Dragica Tomas.

I još, za podsjećanje, rođena je u Peći, pozorišno je školovanje okončala u Novom Sadu i od 1955. profesionalna je glumica, prvo u Kruševcu, potom Kotoru i Titogradu. U angažmanu Narodnog pozorišta u Mostaru, skupa sa suprugom Petrom, bila je od 15. avgusta 1963. do jula 1967. godine.

– Sa Veljkom Mandićem bilo je radosno graditi to veliko zdanje koje se zove predstava. Bio je intelektualac glumac koji se ne predaje. Posljednji susret sa njim zbio se u Nikšiću, za njega u jednom veoma bolnom danu. Ličio mi je tada na antičkog heroja iz Euripidovih drama. Kasnije se ispostavilo da je to bilo naše posljednje viđenje i taj susret posebno pamtim. U procesu teškog traganja za likovima u sebi pružali smo jedni drugima prijateljsku podršku, sve dok ga nije pobijedio i sa sobom odnio zauvijek njegov preteški bol. Time što je ovoj nagradi kojom se veliča glumačka igra dao njegovo ime, Nikšić mu je odao najveće priznanje. I kao što je on čuvao lik i duh crnogorskog čovjeka na sceni, njegov grad ovim gestom čuva njega i njegovo djelo – kaže Dragica Tomas.

Minja Bojanić

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, Agora, 2. decembar 2012.g.)

Prenoseći iz POBJEDE (podlistak Baština) tekst o nedavno objavljenoj knjizi Vojislava D. Nikčevića „Duklja i Prevalitana“, ističemo da se, zahvaljujući ljubaznosti Matice crnogorske, ta dragocjena studija već nalazi u biblioteci Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

NAŠI PRECI SU OBLIKOVALI ANTIKU

Ekspert za istoriju srednjeg vijeka i arhajske antike Vojislav D. Nikčević objavio je nedavno u izdanju Matice crnogorske kapitalnu studiju „*Duklja i Prevalitana*“. Dobili smo knjigu koja osvjetljava dio naše dalje prošlosti, o kome se čuti i koji nam je do sad bio poznat isključivo po svjedočanstvima latinskih i grčkih hroničara. Njom je obuhvaćen period od oko 5000 godina.

Na osnovu izvorne građe iz svih antičkih svjetova Vojislav D. Nikčević nastoji da oblikuje realniju i novu istorijsku predstavu, drugačiju od one koja je skoro, manje ili više politizovana, važila kao zvanična.

– Izvori najčeće jesu fragmenatni i naoko oskudni, ali ovi šturi navodi u tuđem stvaralaštvu su jedino autentično svjedočanstvo o našoj istoriji, jedina mjera stvarnosti našeg postojanja ne vjekovima već milenijumima, jedina mogućnost da naše istorijsko vrijeme izbavimo od potpunog zaborava – kaže Vojislav D. Nikčević.

Između ostalog, on dokazuje da su Skiti, praroditelji Slovena, polovinom II milenijuma prije nove ere bili većinska i domorodačka populacija na Ilirikumu. Na temelju dokaza koje je iznio postaje jasno da je za Skite Ilirikum bio najznačajnija strateška tačka za pohode ka zapadu i jugu, a Panonija sa svojim bogatstvima centar okupljanja novodošlica sa istoka i jugoistoka Evroazije. Između ostalog, naši su preci prije četiri hiljade godina vodili rat sa vojnim odredima kritsko-mikenske civilizacije na jugozapadu Balkana. Podrazumijevajući „izlete“ na centralnomediteranska ostrva taj sukob je trajao gotovo pola milenijuma. Balkan dobija na značaju. Onaj ko drži Ilirikum u rukama je imao ključeve za Malu Aziju i dio Mediterana.

Fenomen skitstva oblikovao je civilizaciju antike, ali nije o sebi ostavio dovoljno pisanih tragova da se stvori jasna predstava o dometima uticaja koje je izvršio. Od detalja iz „novije istorije“, a vezuju se direktno uz prostor današnje Crne Gore, vrijedi pomenuti priču o Skitima Dioklidima koji se u drugoj polovini II milenijuma prije nove ere spuštaju na Balkan. Stvaraju dva polisa – Diokleju i Skadar – oko 1040. godine p.n.e. Tada se na teritoriji Crne Gore osnivaju i njihovi gradovi Medun, Risan i Budva. No, to je samo sitan detalj u obilju građe sa kojim se ranije nijesmo srijetali. Između ostalog – tu je dokaz da se Crna Gora pominje kao oblast na Balkanu još 1053. i teritorija sa Skadrom kao glavnim gradom 1073. godine.

Naravno, ozbiljan istraživač Vojislav D. Nikčević ne sugerše da su odgovori na pitanja koja pokreće njegova knjiga konačni.

– Tek predstoji epoha čitanja i tumačenja spisa na aramejskom i ranopersijskom, daleko je od kraja istraživanje helenskih, rimskih, egipatskih i ostalih pisanih svjedočanstava drevnih civilizacija, tek treba popisati brojne arhive diljem arapskog svijeta, sve do Dalekog istoka. Dok se to ne uradi, fenomen skitskog i sarmatskog svijeta biće istovremeno predmet čuđenja i divljenja, veličanja i osporavanja – sugerše Nikčević.

– Zaboravljena istorija dijelom je krivica helenske i rimske historiografije, okrenute sopstvenim sporovima, čija je djela učeni svijet od Renesanse prihvatio kao temelj sopstvenog istorijskog znanja. Ništa bolja stvar nije ni sa tekovinama hrišćanske historiografije: koristila je helensku i rimsku, odbacujući ono što nije odgovaralo rimskoj i helenskoj predstavi svijeta – kaže Vojislav D. Nikčević.

V.S.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 13. januar 2013.g.)

U Galeriji galeriji „Montenegrina“ u Crnogorskom domu u Zagrebu
OTVORENA IZLOŽBA UDRUGE ŽENA „PČELA“

Izlagачi radova:

1. Blaženka Povšić
2. Marija - Mira Milošević
3. Vesna Šprljan
4. Vera Kovač
5. Anica Potočki
6. Ana Šenoa
7. Dobrila Vein
8. Marija Tokić
9. Marija Pukec Žigić
10. Ksenija Talijančić
11. Višnja Jakšić
12. Valerija Jelčić
13. Ljubica Zuccon
14. Ivana Jančiković

I pored vremenskih neprilika, snijegom zametenog Zagreba, otvorenju izložbe „*Zadovoljstvo stvaranja*“ četrnaest autorica, polaznica *Likovne radionice prof. Dubravka Lepeja* iz Udruge žena PČELA, prisustvovao je 17.1. veći broj uzvanika i gostiju. U ime organizatora Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb prisutne je pozdravio Dušan Mišković.

Mladi gitarista Goran Žigić uljepšao je otvorenje svojim nastupom i programom:

- 1- *Sonata N°1 I. stavak Heinrich Albert*
- 2- *Sonata N°1 III. stavak Heinrich Albert*
- 3- *Tango Francesco Taheri*

O slikama i ljubavi prema slikarstvu u ime autorica govorila je gospođa Marija Pukec Žigić i Ksenija Talijančić, uz zahvalu domaćinima na organizaciji.

Izložbu je otvorio Dušan Mišković.

Zbog bolesti otvorenju izložbe nije mogao prisustvovati prof. Dubravko Lepej.

Danilo Ivezić

„*Crnogorski glasnik*“ izlazi uz financijsku potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske. Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji „*Glasnika*“ na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista. Tekstovi nijesu lektorisani te se izvinjavamo autorima i čitaocima.

Hrvatska udruga žena – treće dobi „PČELA“ okuplja svoje članove radi zaštite i promicanja kulturnih, socijalnih, informativnih, zdravstvenih i dr. interesa i ciljeva, koje ostvaruju kroz različite aktivnosti organiziranjem predavanja, seminara, kulturnih manifestacija i radionica.

Ime „PČELA“ odabrano je iz stare finske mitologije, prema kojoj je pčela život, a za većinu ljudi ona je i oličenje niza pozitivnih osobina: marljivost, proizvodnja zdrave hrane, međusobna suradnja, a bolan ubod koristi isključivo u samoobrani.

Predsjednica udruge SLAVICA ŠAROVIĆ

Našim slikama izražavamo ono što smo skriveno dugo nosili u sebi. Njihovo ishodište je konkretno i stvarno podneblje preko kojeg se odražavaju ambijentalne ljepote zavičajnog izričaja: krik, šum, šapat i bistrina Gacke, Kupe, Krke, sivilo i veličanstvenost Velebita ili mir i grmljavina u pjenu mora, te dugovječnost maslina. Svakim detaljem nastojimo slijediti logiku toplih vizura našeg hrvatskog krajolika.

Radove izlažemo na skupnim i samostalnim izložbama, a sudjelujemo i u likovnim kolonijama humanitarnog karaktera kao npr. u Petrinji, Karlovcu, Popovači, Glini, Zagrebu i drugdje.

Zahvaljujući vrsnom edukativnom pristupu gosp. prof. Dubravka Lepeja na putu smo ka čvršćem, dinamičnijem, odlučnijem potezu kistova, hrabrijem miješanju boja i stvaranju palete intenzivnijeg kolorita, difuznosti svijetla i sjene i konačno smjelije vlastitom izrazu.

Polaznica likovne radionice ANA ŠENOVA, prof. u mirovini

Izložba slika Zdenka Vojvodića u Zagrebu

DVADESET SLIKA ZA DVADESET GODINA SLIKARSTVA

ZDENKO VOJVODIĆ rođen je 3.1.1962. godine u Virovitici. Od 1980. godine živi i radi u Zagrebu. Slikanjem se bavi dvadeset godina. Do sada je imao 15 samostalnih i preko sto zajedničkih izložbi u zemlji i svijetu. Sudionik je raznih dobrotvornih izložbi, aukcija slika te niza likovnih kolonija: dvorac Veliki Tabor Desinić, Sljeme, Zabok, Klanjec, Stubičke Toplice, Tuheljske Toplice, Varaždin, Zagreb, Samobor, Kumrovec, Zaprešić, Slavonski Brod, Pazin, Nacionalni park Plitvice, Karlovac, Slunj, Krašić, Lipik i dr. Član je Hrvatskog likovnog društva Zagreb, Likovnog kluba „Nikola Trick“ Virovitica, Likovne radionice „Lipa“ Gornja Stubica te Likovnog društva „Spektar“ Zagreb.

U galeriji „Montenegrina“ u Crnogorskom domu u Zagrebu je, uz prisustvo brojnih gostiju, dana 7. februara 2013. godine otvorena izložba slika g. Zdenka Vojvodića pod nazivom „*Dvadeset slika za dvadeset godina slikarstva*“.

Prisutne je najprije pozdravio g. Dušan Mišković, predsjednik Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, koje je, uz financijsku pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, bilo organizator i ove izložbe u Crnogorskom domu, za koju je katalog priredio g. Danilo Ivezić. Potom je tajnica Društva „Montenegro“ gospođa Milanka Bulatović pročitala osvrt prof. dr. Antuna Bauera na slikarski rad Zdenka Vojvodića.

Prisutne je pozdravio i sam autor g. Vojvodić i zahvalio im na dolasku, poslije čega je g. Mišković proglasio izložbu otvorenom.

ŽIVOT SA MOTIVIMA CVIJETA

Slikar Zdenko Vojvodić primjer je slikara koji radi i stvara iz osjećaja potrebe da se likovno izrazi - da dade oduška svome raspoloženju i svojim osjećajima - da realizira svoje misli i vizije - svoje lirske osjećaje za ljepotu cvijeta - za igru kistom i kolorom.

Dar opažanja koji je uvjetovao tako izraziti crtež koji prenosi u sliku opaženo u njegovim motivima cvijeta sa kojima Zdenko Vojvodić živi od svojih dječijih dana. Cvijet mu je najmiliji motiv i sa cvijetom dao je svoja najznačajnija ostvarenja.

Snažan, suveren, oštar potez, u crtežima zasićenim bogatom skalom kolora - snažno povlači u sliku i odraz raspoloženja u kojem je slikar prišao stvaranju tog djela. Ovo raspoloženje Vojvodića pri stvaranju svakog njegovog djela - ulazi i u sadržaj njegovih umjetničkih ostvarenja.

Kolor se odražuje u slikama Zdenka Vojvodića od jednog tona, koji ovdje dolazi do izražaja u bogatoj skali toga jednog tona - do snažnih konfrontacija sa jasno naglašenim tonovima koji često nose i glavni sadržaj slike. Kolor jednog cvijeta - ili u kompoziciji nekoliko snažnih naglašenih kolora u jednoj slici.

Snažni doživljaj kolora - doživljaj koji inicira i sadržaj likovnog ostvarenja - dovodi Vojvodića do likovne apstrakcije. Ulja na platnu, koja već sama po sebi nose akcenat snage kolora, iniciraju Vojvodiću likovna ostvarenja u čistoj apstrakcij. Vojvodićeva ulja na platnu unose u sadržaj igru bogate skale kolora. Igra kolora koja nosi i sadržaj slike.

Niz slikara, u našoj suvremenoj likovnoj umjetnosti, koji su se posvetili cvijetu, toliko se bitno razlikuju u svom likovnom izražavanju, da su unatoč zajedničkom motiva, prepoznatljivo različiti.

Slikar Zdenko Vojvodić sa svojim umjetničkim ostvarenjima - naročito sa slikama koje nose motiv cvijeta - ugradio se u našu suvremenu umjetnost. Sa značajnim doprinosom umjetničkih ostvarenja prima priznanja i javnosti i kritike.

Prof. Dr. Antun Bauer

Od srca čestitajući poznatom crnogorskom karikaturisti Darku Drljeviću na još jednoj dobijenoj prestižnoj svjetskoj nagradi, sjetili smo se stare arapske izreke: „Ako se nešto dogodi jedanput, ne mora više nikada da se dogodi, ali ako se dogodi dvaput dogodiće se i treći put!“, pa znajući da je gospodin Drljević bio dva puta u našoj sredini: 2007. godine i 2008. godine (u Peroju, Puli i Zagrebu, o čemu je pisano u brojevima 43 i 47, odnosno u Zagrebu, Rijeci i Splitu, o čemu je pisano u br. 50 i 51), svi sigurno s nestrpljenjem i radošću očekujemo da nam opet bude dragi gost. A do tada se veliki broj njegovih karikatura može pogledati na internetskoj adresi Digitalne biblioteke crnogorske kulture www.montenegrina.net.

DARKO DRLJEVIĆ OSVOJIO GRAN PRI U ANKARI

Crnogorski karikaturista Darko Drljević osvojio je Gran pri 19. međunarodnog festivala karikature „7-77“ koji će se od 19. do 21. aprila ove godine održati u Ankari (Turska).

Najveće i jedino priznanje Festivala naš karikaturista osvojio je za rad pod nazivom „Rastanak“. Pored novčane nagrade i trofeja Drljević ima pravo i na samostalnu izložbu u okviru Festivala.

Festival u Ankari jedinstven je u svijetu po tome što je posvećen djeci. Svaki karikaturista koji konkuriše u obavezi je da pošalje karikaturu koja je razumljiva dječijoj publici. Na taj način festival omogućava djeci da se upoznaju sa umjetnošću karikature, ali i razvija svijest najmlađih o humoru kao jednom od upečatljivih načina da se duhovno obogati svijet.

Izlažući na 37 samostalnih i preko 400 kolektivnih izložbi u zemlji i inostranstvu Drljević se odavno potvrdio kao vrstan umjetnik i karikaturista. Ovo je njegova 106. nagrada koju je osvojio u zemlji i svijetu.

J.N.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 21. februar 2013.g.)

Na prestižnom evropskom portalu **AFORISTICA MENTE** (*L'AFORISMA NEL MONDO – LETTURE E SCRITTURE AFORISTICHE CONTEMPORANEE*), čiji je urednik Fabricio Karamanja (Fabrizio Caramagna) – pisac, naučnik i aforističar iz Italije – prevedeno je na italijanski jezik 30 aforizama poznatog crnogorskog satiričara Veljka Rajkovića. Ti aforizmi – od kojih neke donosimo u ovom broju – dostupni su na internetskoj adresi www.aforisticamente.com, zatim na adresi Digitalne biblioteke crnogorske kulture www.montenegrina.net, kao i na portalu humora i satire g. V. Rajkovića www.ljudnica.me.

VELJKO RAJKOVIĆ: L'AFORISMA IN MONTENEGRO

**Razum će pobijediti.
Ako ne bude izbora.**

**Nemam dosije.
Pratili su me nepismeni.**

**Zahvaljujući vladi prepolovili smo dugove.
Pola ćemo vraćati mi, a pola unuci.**

**Vlast je spriječila još jednu pljačku naroda.
Odustala je u posljednjem trenutku.**

**Nijesmo zainteresovani za rat zvijezda.
Tamo ne može brat na brata!**

**Događa se da sa taštom ne progovorim po deset dana.
Neću da joj upadam u riječ.**

**Kod nas su građani ravnopravni.
Muče ih isti ljudi.**

**Svaka vlast zaslužuje moju pohvalu!?
(Erazmo Roterdamski)**

**Budžet je zakon koji se usvaja većinom,
a prisvaja manjinom.**

**Korupciji ne možemo stati na kraj.
Kod nas od nje sve počinje.**

**Demokratija je kod nas daleko odmakla.
Nema je ni na vidiku.
(I ne nazire se.)**

**U srećnim zemljama
mrak je prirodna pojava.**

**Sloboda govora je neostvariva.
Usta su nam prepuna demokratije.**

Iz našeg 67. broja čitaoci su saznali da je Vijeće crnogorske nacionalne manjine Grada Zagreba započelo znanstvenoistraživački projekt „Hrvatski državni arhiv o Sekuli Drljeviću“. Rezultate cijelog projekta trebalo bi objaviti u posebnoj publikaciji, a u „Crnogorskom glasniku“ će, u nastavcima, biti objavljeni dijelovi feljtona u kojem gospodin Željko Karaula – doktorand povijesti na Hrvatskim studijima u Zagrebu i rukovodilac tog projekta – na popularan način prikazuje političke i kulturne veze dr. Sekule Drljevića sa Zagrebom i Hrvatskom.

Željko Karaula

Dr. SEKULA DRLJEVIĆ – PRILOZI ZA BIOGRAFIJU OBZORI HRVATSKO-CRNOGORSKIH VEZA (IX. DIO)

**U Zemunu 1942.-1944. Propagandno-obavještajni
i politički rad za Drljevićevu «viziju Crne Gore»**

Drljevićeva kuća i odvjetnička kancelarija u Zemunu

Nakon bijega iz Italije (San Remo) gdje je bio konfiniran i kratkotrajnog boravka u Vranešićevom sanatoriju na Zelengaju u Zagrebu tijekom druge polovice 1941. Drljević krajem 1941. godine stiže u Zemun k svojoj obitelji (*formalno je Zemun bio unutar granica NDH, faktički pod kontrolom njemačke vojske*). U nemogućnosti konkretnog političkog djelovanja u Crnoj Gori jer je izgubio oslonac kod Talijana, te odvojen od svojih pristaša i centra Crnogorskih federalista na Cetinju, nakon

izvjesnog početnog razdoblja povlačenja i razmišljanja, počinje da stvara svoju propagandno-obavještajnu mrežu među svojim prijašnjim poznanicima i političkim partnerima, stvarajući i nove veze uglavnom među Crnogorcima u NDH i u okupiranom Beogradu pod njemačkom upravom (npr. i *njegova žena Marija često odlazi u Beograd radi uspostavljanja veza sa beogradskim Crnogorcima*). Koliko je ta mreža bila značajna i raširena govori i niz podataka i navoda Ustaške nadzorne službe (UNS) koja se u svojim izvješćima Ministarstvu vanjskih poslova NDH poziva na njih razmatrajući situaciju u Srbiji i Crnoj Gori, pa čak i Turskoj.

Istovremeno Drljević produbljuje svoju suradnju s nekadašnjim političkim sudrugovima iz redova HSS-a i SDK-a od kojih se neki sada nalaze na vodećim ustaškim položajima u Zemunu i okolici. Njihovim blagoslovom i odobrenjem iz Zagreba Drljević postaje glavni suradnik i kolumnist u zemunskom ustaškom listu *Graničar* u kojemu u duljem razdoblju razmatra tekuće političke događaje u Europi i na prostoru bivše Kraljevine Jugoslavije, često radeći određene reminiscencije na prošlost i na svoju suradnju sa «neprežaljenim» Stjepanom Radićem. Zbog

Naslovnica ustaškog „Graničara“

interesa Crne Gore Drljević se tada sasvim približava ustaškom vrhu, misleći da će od njih dobiti pomoć za uspostavljanje kontakata s Nijemcima, kao i novčanu i logističku podršku za svoje planove, u čemu i uspijeva.

Međutim, prema svjedočenju Savića Markovića-Štedimlje iz 1955. godine Drljević tada, u svojim povjerljivim razgovorima s njim, smatra da je ustaška politika u NDH prolazna, ali da Hrvatska poslije rata neće izgubiti neku vrstu svoje samostalnosti. Prema Markoviću-Štedimlji: «U to vrijeme Drljević o svojim političkim planovima nije govorio i ja sam imao utisak da on tada nije ni imao nikakvih planova što je uostalom postalo jasno i kasnije kada se on povukao u Zemun i ostao daleko od svih političkih akcija. Poznato mi je, da on tada nije želio da se javno pojavljuje igdje pred službenim licima NDH-a makar da je među njima imao nekoliko ličnih poznanika. On je naglašavao da želi da njegove veze sa prvacima NDH ostanu u okviru ličnih veza na bazi prijateljstva iz ranijih vremena i da ne dobiju nikakav politički karakter. To sam ja razumio kao njegovu želju da sačuva svoj autoritet pred ilegalnim vođstvom HSS-a».

U *Graničaru* Drljević počinje da neskriveno veliča nacistički «novi poredak» u Europi kao «poredak budućnosti», pri čemu usvaja i neke elemente nacističke rasne politike ili općenito vladajuće rasne poglede u Jugoslaviji između dva rata, pri čemu piše da crnogorska «kultura i državnost nije tvorevina smo geopolitičkog položaja i historije nego i krvi», te ističe da su Crnogorci etnički i nacionalno različiti od Srba, da pripadaju različitom tipu naroda, da su dinaroidni tip i da potječu od Ilira. Ti njegovi stavovi samo su, sada u ekstremnim uvjetima, nastavak promišljanja etnogeneze Crnogoraca čime se Drljević posebno bavio tijekom druge polovice 30-ih godina 20. stoljeća.

Svi ti stavovi više su pragmatične izjave jednog crnogorskog nacionaliste s jasnim ciljem stvaranja crnogorske nacije i države u turbulentnim i krvavim vremenima Drugog svjetskog rata, nego usvajanje ideoloških shvaćanja i postavki nacional-socijalizma. Međutim, isto tako se ne može osporiti da se kod Drljevića tada osjeća u izvjesnoj mjeri utjecaj rasnog učenja francuskog antropologa Eugena Pittarda (*Les peuples des Balkans*) ili nacističkog učenjaka Alfreda Rozenberga (*Mit XX. stoljeća*), te hrvatskih i srpskih radikalno desnih shvaćanja i rasističkih učenja između dva rata. Ovdje također dolazi do utjecaja njemačka književnost i filozofija koju je Drljević dobro poznao. Za Drljevića su Crnogorci «etnička i etička posebnost», a «po crnogorskom pogledu na svijet istu cijenu s čašću ima samo junaštvo». Sve ove stavove Drljević će detaljno potkrijepiti u svojoj knjizi «Balkanski sukobi» koja će izaći u Zagrebu 1944. godine.

Milan Nedić

U nizu svojih nepotpisanih (*šifra X – prvi njegov članak u Graničaru pisan je 15. kolovoza 1942.*) i potpisanih članaka, uglavnom na naslovnim stranicama, uobličuje svoju protujugoslavensku (odnosno protuvelikosrpsku) retoriku, odbacuje Jugoslaviju kao «neuspjeli eksperiment» i kao državu za sva vremena. Kao glavne neprijatelje Crne Gore označava četnike Draže Mihajlovića, izbjegličku vladu u Londonu, komunističko-partizanski pokret te snage i politiku kvislinga Milana Nedića i ideologa «svesrpstva» episkopa Nikolaja Velimirovića. Često koristi svoje članke i za polemične obračune sa autorima članaka u novinama koji izlaze u Beogradu (*Srbski narod, Obnova, Novo vreme*), boreći se za pravo Crne Gore na samostalnost i razotkrivajući ulogu srpskih faktora u prošlosti na negaciji crnogorskih prava. Isto tako Drljević afirmativno piše o crnogorskoj vjekovnoj državnosti: «Država je najveće ljudsko djelo. Nju je najteže stvoriti, a lakše od mnogih velikih ljudskih djela uništiti ... Stoljeća crnogorske državne slobode dala su crnogorskom narodu snagu, da i u tom mučeništvu izdrži do kraja u borbi za slobodu. Tom borbom crnogorska državna ideja potvrdila je svoje pravo na život».

Istovremeno Drljević ne želi da izgubi kontakte s vodećim ljudima HSS-a s kojima se u Zemunu vidljivo druži (bivši predsjednik HSS-a u Zemunu Stjepan Katinčić i dr.) jer smatra da HSS-u pripada budućnost u novoj hrvatskoj državi, ali ne odustaje ni od praktične politike, novčane i svake druge pomoći koju mu pruža ustaški vrh (ministri dr. Josip Balen, dr. Nikola Mandić, veleposlanik NDH u Bugarskoj Vladimir Židovec, ustaški logornik u Zemunu Ivan Pleše), pomoću kojih može da javno djeluje i stvara svoj «nukleus» crnogorske vlade u sjeni. Svemu ovome treba dodati i navodno njegove pokušaje da preko bivšeg crnogorskog novinara u Parizu Radoslava Šurbatovića, koji za vrijeme rata živi u Zagrebu, ali često putuje po NDH i okupiranom Europom, na neki način uspostavi vezu sa HSS-om u emigraciji, a preko njih i sa Saveznicima. Šurbatović je povezan sa HSS-ovskim krugovima u Francuskoj oko Vladimira Radića i održava vezu s Milicom Radić u Zagrebu. Povezao se sa S. M. Štedimlijom jer je dobio iskaznicu «Crnogorskog odbora», pri čemu ga ustaške vlasti sumnjice za manipulaciju židovskim novcem i spašavanje Židova preko Sušaka. Prema svemu sudeći, može se zaključiti između redaka, iako se to u anonimnoj dojavi UNS-u ustaškog pouzdanika ne spominje, da Drljević namjerava preko HSS-ovskog kruga oko V. Radića u Parizu ispitati da li je protuhitlerovska koalicija spremna da prihvati samostalnu Crnu Goru poslije rata koja je spremna da se oružano suprotstavi komunistima i uspostavi nove Jugoslavije. Prema navedenom, Drljevićeve politika nije bila ograničena samo nacističkim taborom, izgleda da je Drljević pokušavao «držati gvožđe» u tri vatre istovremeno, barem kratkotrajno.

Hermann Neubacher

Međutim, nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943. naglo jačaju njegovi izgledi i kontakti s njemačkim krugovima, pri čemu Drljević u nizu sastanaka s njemačkim časnicima-emisarima (npr. SS majorima Mandlom i Haydeom) tijekom 1943. i 1944. razlaže svoju sliku Crne Gore pod okriljem nacističke Njemačke, kada Nijemcima postavlja određene uvjete za svoju suradnju s njima. Nijemce tada isključivo zanima angažiranje Crnogoraca-zelenaša u borbi protiv partizana, jer žele ispitati Drljevićeve stavove i njegov utjecaj na stanje u Crnoj Gori. Tada se u Njemačkoj nakon kapitulacije Italije 8. rujna 1943. javljaju dvije politike prema jugoistočnoj Europi: jedna vidi samostalnu Crnu Goru koja se zajedno s Nijemcima bori protiv partizana, a druga želi povezati pomoću predsjednika kvislinške vlade Milana Nedića i crnogorskih četnika (Pavle Đurišić) Srbiju i Crnu Goru u istom cilju. Nakon što postane svjestan njemačkih dilema Drljević tada vodi ogorčenu borbu pomoću svojih emisara i uz pomoć diplomacije NDH protiv takve politike koju zastupa specijalni izaslanik Reicha za područje jugoistočne Europe Hermann Neubacher koji planira ostvariti konfederaciju Crne Gore i Srbije u njemačkoj zoni interesa.

Koliko je njegova ukupna aktivnost u Zemunu i borba protiv Beograda postala opasna za velikosrpske krugove, govori i podatak da je policija u Zemunu posebno upozorena da ga prati i čuva, a sredinom 1943. omogućen mu je i «tjelohranitelj» Krsto Vrajlić koji prati Drljevića zbog niza vijesti i mogućnosti organiziranog atentata na njega ili otmice potpomognute iz Beograda i krugova oko Nedićeve vlade.

Istovremeno diplomacija NDH koja podržava Drljevićeva nastojanja, također želi povezati Drljevića s Njemačkom (odnosno onim njemačkim krugovima koji se zalažu za samostalnu Crnu Goru) radi svojih interesa, odnosno postavljanja brane Srbiji, omogućuje crnogorskim agentima u Drljevićevoj službi (S. M. Štedimlija, D. Krivokapić i dr.) da otvore svoje «crnogorske urede» u veleposlanstvima NDH u Grazu, Beču i Berlinu, otvarajući im tako mogućnost aktivne agitacije u Njemačkoj i pružajući im aktivnu potporu u uspostavljanju veza s nadležnim njemačkim faktorima za jugoistočnu Europu. (Tako npr. vlasti NDH preseljavaju kompletnu obimnu knjižnicu S. M. Štedimlije u Beč da bi mu omogućili efikasnije djelovanje u Njemačkoj. Isto tako njegovi elaborati o Crnoj Gori i njezinoj budućnosti kako ju je zamišljao krug ljudi oko Drljevića - kasnije Crnogorske državne vlade (CDV) nalaze se na stolovima nacističkih moćnika upravo pomoću diplomacije NDH, posebno zbog pomoći ministra vanjskih poslova NDH Mehmeda Alajbegovića).

Upravo zbog toga Drljević pozdravlja pad ministra vanjskih poslova NDH Mladena Lorkovića tijekom puča «Vokić-Lorković» u kolovozu 1944. jer je M. Lorković opstruirao njegove napore za uspostavom Crnogorske državne vlade u Zagrebu ne osiguravši mu prostorije i novčanu pomoć (Drljević se u Zagrebu nalazi od 19. lipnja 1944.). Zanimljivo da ga upravo tada Poglavnik Ante Pavelić dva puta prima u audijenciju u svom uredu (prvi put je bio u audijenciji 21. veljače 1944.), pri čemu Drljević nakon susreta ističe da su sada «po najnovijem razvitku događaja mogućnosti za ponovnu uspostavu Crne Gore vrlo dobri.»

U proljeće 1944. godine nakon što se linija fronta približava iz Rumunjske u pravcu Beograda Drljević seli u Zagreb (Podsused), te postaje uz Vanču Mihajlova, makedonskog revolucionara jedan od vanjskopolitičkih aduta u rukama poglavnika Ante Pavelića, kojemu nije odgovaralo nikakvo jačanje Srbije. Od tada Drljević izgledno igra samo na jednu kartu, onu njemačku, da bi pod njenim patronatom ponovno zadobio vlast u Crnoj Gori.

(završit će se)

Zbog opredjeljenja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske da „temeljito i sistematski istražujemo i obogaćujemo naše poznavanje sudbine crnogorskoga bića na ovim prostorima još od najranijih naseljavanja početkom 15. stoljeća“ – uveli smo rubriku „PRILOZI ZA ANTROPOGEOGRAFSKE STUDIJE“, prvenstveno s namjerom da se ukaže na moguće pravce budućih takvih istraživanja u Hrvatskoj, ali i sa krajnjom željom da njihovi cjeloviti rezultati jednog dana budu uobličeni u odgovarajuću studiju i objavljeni u okviru izdavačkih pregnuća naše Zajednice.

CRNOGORCI KATOLICI IZ PAŠTROVIĆA, BARA I STARE CRNE GORE, NASELJENICI ISTARSKOG POLUOTOKA U XVI I XVII VIJEKU

U djelu dr. sc. Alojza Štokovića, pod naslovom „Jesu li vodnjanski Paštrovići Crnogorci katolici?“, Prilog poznavanju demografske povijesti na jugu Istarskog poluotoka, HAZU, Zavod za povijesne i društvene znanosti u Rijeci, Područna jedinica u Puli, objavljenog u publikaciji: „Problemi sjevernog Jadrana“, br. 10 (2009), na str. 31-43, date su između ostalog i informacije o naseljavanju Crnogoraca - katolika u Istri.

Dozvolivši sebi slobodu, selektirao sam iz studije dr Štokovića neke nama zanimljive materijale, koje sam uz naša istraživanja implantirao u ovaj rad, koji je sačinjen sa namjerom da podari osnovne informacije o crnogorskim migracijama i migrantima u Istri u XVI i XVII vijeku, kao i da otvori pitanje postojanja katolika - Crnogoraca unutar crnogorske države navedenog perioda, o čemu je dosta pisao g-din Ivan Jovović iz Bara kome posvećujem ovaj rad!

Brojne migracije stanovništva tokom XVI. i XVII. stoljeća upotpunile su demografski mozaik na Istarskom poluotoku. I Crnogorci su neke svoje kockice posložili na tom prostoru. Osim Peroja, gdje se, počevši od 1657. godine, udomila pravoslavna skupina, danas je malo poznato da su brojni crnogorski imigranti, koji su naselili istarska naselja (i ne samo oni, koji su se tada nalazili u sklopu provincije Dalmacije Mletačke Republike, već i oni koji su živjeli u „Staroj Crnoj Gori“) pripadali Katoličkoj crkvi i kao Crnogorci – katolici naselili se u Istri!

Dostupni arhivski materijali (posebno notarske i matične knjige) koje je konsultovao dr A. Štoković, ukazuju na vrlo živu duhovno-vjersku aktivnost Crnogoraca u obje Crkve. Nema nikakve sumnje da je dio te useljeničke populacije katoličanstvo praktikovao još u matičnom zavičaju. Takvi primjeri evidentirani su kod useljenika u mjestima Poreč, Fuškulin, Mugeba, Bale, Fažana, Krmed, Vodnjan. (To su najbliža naselja kojima je crnogorski pravoslavni Peroj okružen u udaljenosti od dvije pa do nekoliko desetaka milja.) Ono što je još interesantnije, jeste činjenica da su ih u matične ili notarske knjige često upisivali kao ljude „da Montenegro“. To dokazuje da se na Zapadu pojam „da Montenegro“ vezuje uz Crnu Goru kao zemlju s velikim stepenom autonomije bez obzira na njezin formalno-pravni položaj unutar Otomanskog Carstva.

U istorijskoj i publicističkoj literaturi XIX. i XX. vijeka, te današnjoj, u analizi migracijskih pravaca prema Istri, polazi se od pretpostavke kako je Crna Gora u vremenu od XVI. do XVIII. st. u

---

kulturološkom smislu uglavnom kompaktni prostor podijeljen na pravoslavni i islamski svijet. Da konfesionalna slika Crne Gore nije bila tako crno-bijela, potvrđuje ovih nekoliko primjera s istarskoga poluotoka na sjevernome dijelu Jadranskoga mora i nedvosmisleno dokazuje drugačiju socijalnu strukturu u Crnoj Gori iz koje su neke porodice iselile u tadašnju mletačku pokrajinu, u dijelu Istre.

Upisi nekih imena i prezimena kao i opaske u rubrikama matičnih knjiga katoličkih župa dokazuju kako je na istarski poluotok **naseljeno više desetina katoličkih porodica iz tzv. „Stare Crne Gore“ - „da Montenegro“**. Radi se dakle o ljudima koji dolaze iz tadašnje države Crne Gore. Koliki je broj takvih, teško je kazati zbog nedovoljne istraženosti relevantne arhivske građe. **Međutim, prema istraživanju dr Štokovića matičnih knjiga župa Poreča, Bala, Vodnjana, Fažane i Rovinja, kao i Funtane čini se da je najveća koncentracija tih doseljenika upravo na tom području.** Upisi u matične rubrike uz lična imena i s opaskom „da Montenegro“ redovna su pojava kada se radi o ljudima koji dolaze iz one Crne Gore. U tom smislu kao ilustraciju navodimo eklatantan primjer nekog *messera* Radolu. On je zajedno sa ženom Anom 1661. godine u župnu crkvu sv. Kuzme i Damjana u Fažani donio na krštenje svoje dijete, kojemu nadjenuše ime Andrija Anton. Krštenje je, skladno katoličkom obredu, obavio župnik Simon Loredan, a kumovali su Andrea Bori i Pierina Burato. Taj je čin upisan u Matičnu knjigu krštenih iste župe, gdje je otac upisan kao M(esser) Radole da Montenegro (!). Dakle, Radole je po građanskom statusu stanovnik Fažane i pripadnik župne zajednice. Međutim, zašto je bilo potrebno upisati opasku „da Montenegro“ ako je on domaći žitelj? Iz jednostavnog razloga jer je trebalo doseljeniku utvrditi konfesionalnu pripadnost odgovarajućom potvrdom o krštenju iz matične župe. A kako je to ponosni otac Radole mogao dokazati? Tako opaska „da Montenegro“ postaje olakotna okolnost kojom etnički Crnogorci katoličke vjere mogu lako biti integrirani u novoj sredini. **Najveća je koncentracija takvih doseljenika u Poreču, Vodnjanu, Balama i Fažani. Oni su se pridružili doseljenicima koji su u Istru stigli iz mletačke pokrajine Dalmacije, a u izvorima se najčešće spominju kao Paštrovići.** Od poznatijih bio je Domenico Pastrovichio, dugogodišnji katolički župnik i kanonik kolegijalne crkve sv. Blaža u Vodnjanu. Duhovnu je brigu o ljudima vodio upravo u vrijeme doseljenja pravoslavnih Crnogoraca i njihova građanskog provizorija kao „habitantes nuovi“.

Zanimljivo je da u Matičnoj knjizi vjenčanih Župe svetog Blaža iz Vodnjana, gdje su upisivani podaci o sklopljenim brakovima kroz duže razdoblje, počevši od godine 1596. do 1703., na četrdeset i sedam mjesta nalazimo upisano prezime Paštrović. Već samo prezime sugerira da se radi o supružnicima koji svoje podrijetlo vuku iz Crne Gore. Još je jedno indikativno ime i prezime, upisano kao Barić Todorović (Barichio Todorouichio). Dok ovo prvo sasvim sigurno indicira geografsko – plemensko porijeklo, i ovo posljednje možda bi se moglo povezati s izvornim zavičajem negdje na prostoru Crne Gore. Međutim, treba ukazati i na činjenicu kako se to ne odnosi samo na ovo mjesto, već i na druga mjesta, posebice ona koja se nalaze uz zapadnu obalu Istre. Iako ima svakakvih prezimena koja bi se mogla dovesti u vezu s izvornim zavičajem, najčešće brojčano prevladavaju prezimena Paštrović. U arhivskim se izvorima iz XVII. i XVIII. stoljeća pojavljuju u Balama, Rovinju, Fažani, Poreču itd. Objašnjenje za ovu pojavu treba potražiti u praksi Crnogoraca da se u tuđim sredinama (iz)kazuju po (pripadnosti) plemenu tako da je moguće da su upisivani umjesto po bratsveničkom, ono po plemenskom imenu, što izvjesno može ukazati na razrješenje ovog „fenomena“.

Jedna veća skupina crnogorskih doseljenika stigla je u Poreštinu iz okolice Bara 1611. Naselili su novoosnovano mjesto Funtana, kamo je nekoliko godina prije toga došla plemićka obitelj Borisi, također iz Bara. Iako se u mletačkim izvorima nigdje izrijeком ne navodi o kojoj se etničkoj skupini radi, nema nikakve sumnje da je među njima bilo veoma mnogo etničkih Crnogoraca, kako onih koji su bili pripadnici katoličke vjere, tako i onih koji su pripadali

Joan Blaeu: L'Istrie (karta Istre iz 17. stoljeća)

(kolorirani bakrorez, 50 x 38 cm; Amsterdam, Covens et Mortier, 1676; izvor: www.db.nsk.hr)

pravoslavnoj crkvi ili onih koji su bili pod crkvenom vlašću filadelfijskog nadbiskupa u Veneciji, zaduženoga za sve pravoslavne vjernike u Mletačkoj Republici. Je li među njima bilo i onih koji su potajice pripadali pod crkvenu vlast cetinjskog mitropolita, teško je kazati. Ako je bilo takvih, vjerovatno su se vremenom stopili s došljacima.

U crkvenom smislu matična oblast crnogorskih doseljenika sa poteza od bokeškog zaleđa do Bara, spada pod jurisdikciju dviju crkvenih pokrajina. Nad pravoslavnim stanovništvom duhovnu vlast obnaša mitropolit cetinjski, a nad rimokatolicima budvanski biskup, sufragan barskog nadbiskupa. U tom smislu teritorija Paštrovića sa koje osnovano pretpostavljamo da je bio najveći broj doseljenika, skoro se u cjelosti poklapa s granicama katoličke budvanske biskupije. Veze stanovnika tog područja i onoga u najbližem susjedstvu, posebice okolice Boke kotorske i njenoga zaliva, vrlo su intenzivne usprkos mnogim različitostima. Te veze i kao rodbinske, ali i poslovne, održavaju se i onda kada neko napusti zavičaj i preseli se u drugi dio Mletačke Republike. Kao potvrda toj tvrdnji mogu nam poslužiti upravo primjeri iz Vodnjana, a ovdje navodimo samo jedan. U više navrata u kaštelu se kao ženici ili kumovi na vjenčanju pojavljuju ljudi iz Herceg Novog. Tako je dana 20. juna 1601. godine Petar Pačić od Tome oženio Katarinu, kćer Zuane Valentića iz Herceg Novog. Obred vjenčanja obavio je Mihovil Zenzerović.

Zbog svega toga može se zaključiti kako je proces akulturacije bio proces koji se odvijao u više pravaca, a ovaj koji se odvijao na Istarskom poluotoku između pravoslavnog i katoličkog žiteljstva zasigurno je započeo još u starom zavičaju. Uglavnom se odvijao u jednom pravcu, tako da je u novoj sredini on još više ubrzan te je od etničkog izvornog identiteta ostao tek antroponim, iako imamo divnih primjera, posebice u okolici Poreča, kako se život doseljenika odvijao ravnopravno u oba religiozna sistema. Međutim, to izvjesno nije bio slučaj s Paštrovićima u Vodnjanu, Balama i Fažani, koji najvjerojatnije prolaze završnu fazu akulturacije ili čak potpune asimilacije.

Slobodan B. Medojević

Vođeni mislima da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „**Crnogorskom glasniku**“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinimo.

Neposredan povod da u prethodnom i ovom broju bude riječi o romanizmima u Crnoj Gori jeste ne tako davan razgovor u Crnogorskom domu u Zagrebu kada su dva doajena naše Zajednice, čuvši riječ „klačina“, gotovo u glas uzviknuli: «A otkad tu riječ nijesmo čuli!». Stoga se učinilo uputnim da u prilogu – sačinjenom na osnovu monografije S. Musića „Romanizmi u severozapadnoj Boki Kotorskoj“ (koju je objavio Filološki fakultet u Beogradu 1972.g.) i rada V. Draškovića „O značenju nekih romanizama u Crnoj Gori“ (koji je objavio Međunarodni slavistički centar u Beogradu 1976.g.) – starije možda podsjetimo a neke mlađe i uputimo u značenje pojedinih romanizama koji zapravo spadaju u tzv. dijalekatski, a ne u književni odnosno standardni jezički fond (kojem pripadaju npr. riječi banka, blitva, civil, deklamovati, gondola, kantina, komandant ...). Pri tom se umjesto pukog navođenja riječi romanskog porijekla – a znajući da one mogu varirati i po obliku i po značenju od kraja do kraja pa čak i između dva susjedna mjesta – pribjeglo i poređenju dijalektalnih romanizama u dva područja, da bi se vidjelo (kako piše u drugom radu) «kakva je sudbina pogodila leksički fond užeg primorskog pojasa prilikom prenošenja u zaleđe određene udaljenosti».

O ROMANIZMIMA U CRNOJ GORI (II)

Kako je bilo istaknuto u prvom nastavku, vršeno je upoređivanje romanizama iz dijalekatske zbirke sela Lukova (koje se nalazi na sjeveroistoku od Nikšića, na putu prema Šavniku, koji presjeca stari, tj. rimski put) sa romanizmima koji se navode u rječniku romanizama u monografiji Srđana Musića „Romanizmi u severozapadnoj Boki Kotorskoj“.

Pokazalo se da romanizmi u lukovskom govoru (koji su bili zapisani polovinom prošlog stoljeća) imaju dosta podudarnosti s odgovarajućim riječima u bokeljskim govorima, ali i da postoje osjetna odstupanja.

Iz pomenute monografije, gdje se navodi preko 2000 romanizama zapadne Boke, u prethodnom broju je izdvojeno njih oko 300 koji imaju isto ili gotovo isto značenje u Boki i na Lukovu, s tim da su najprije tabelarno prikazani oni romanizmi koji su u oba govorna područja istog oblika, dok su u drugu tabelu svrstani romanizmi koji pokazuju izvjesna odstupanja po obliku u datim područjima.

U ovom broju su najprije u Tabeli 3. prikazani oni romanizmi koji nemaju isto značenje (a imaju isti ili različit oblik) u posmatranim područjima, dok su u Tabeli 4. navedeni oni romanizmi koji nijesu zastupljeni u leksičkom fondu primorskog pojasa, što pokazuje kako se u prilično udaljenom zaleđu nalazi relativno veliki broj romanizama kojih nema u zapadnoj Boki. (Kod ukazivanja na porijeklo neke riječi korišćene su sljedeće skraćenice: i. = italijanski, l. = latinski, v. = venecijanski, st. dalm. = starodalmatski, rum. = rumunski. Poštovana je i akcentuacija navedena u pomenutim izvorima.)

Tabela 3.

Riječi izmjenjenog značenja (a istog ili drukčijeg oblika)
u dva govorna područja

porijeklo	oblik i značenje u Boki	oblik i značenje na Lukovu
abito (i.)	âbit žensko odijelo, haljina	âbet/(jâbet) haljinica (za djevojčice)
alla via (i.)	alâvija u redu, kako treba	alavija sreća
antico (i.)	ântik,-a,-o star, zastario	ântika izuzetna, vrijedna stvar
aria (i.)	ârija vazduh	ârija čist (planinski) vazduh
avvisare (i.)	avizat obavijestiti	avizati se dosjetiti se, snaći se
bastare (i.)	bâstat smjeti, usuditi se	bâstati moći, biti sposoban
battere (i.)	bâtit tući, udarati, kucati; izigravati; izvesti	bâtiti/batisati iskrsnuti, iznenada se pojaviti
bescoto (v.)	bêškot dvopek	bêškot bijeli hljeb (dobro pečen)
broca (v.)	brôkva klin; ekser	brôkva/brôkvica ekserčići (za cipele)
boccia (i.)	buća kugla kojom se igra na „buće“	bûc obličast kamenčić koji služi pri „dićanju“ (dječja igra)
borra (i.)	bûra sjeveroistočni vjetar	bûra/buròvina kišovito vrijeme
degnarsi (i.)	dênjat se udostojiti se	dênjati ne prezirati
fermare (i.)	fêrmat zaustaviti, zadržati	fêrmati hajati, mariti
fresco (i.)	frêšak svjež	vrêšak sirov, nepečen, nedovoljno kuvan
grattare (i.)	grâtat se rendisati, strugati; češati se	gratati rendisati, strugati
crespa (i.)	grêšpa čipka	grêšpa bora
intrar (v.)	intrat sresti (nekoga)	intrati sresti (nekoga); snaći, pribaviti nešto dovijanjem
bissa (v.)	izbišat napraviti crvotočnim	izbišati/iznebišati pohabati
maciar (v.)	izmâcat isprljati, zamrljati	omaćati se nastradati od maće
macia (v.)	(mâća mrlja; slaba kiša što ljeti šteti usjevima)	(v. maća)
calza (i.)	kâlca/kâlceta kratka muška čarapa	kâlcete kratke muške čarape (s posebnim oplitanjem „grla“)
castigo (i.)	kâstig kazna	kâstig čudo; sramota; čudna ili neobična osoba
castigare (i.)	kastigat kazniti	kastigati (se) brukati (se)
cassetta (i.)	kâšeta sanduk (omanji); mrtvački sanduk	kâšeta manji sanduk
capra (l.)	kèbara stara, ružna, neuredna žena	kèobara koza (hipokorist.)
cheba (v.)	kêmpa krlетка, kavez (za ptice)	kêmpa sirotinjski kućerak
cannata (l.)	kònata sud, mjera za vino, ulje	konata limena posuda (oko ¼ l)
concia (i.)ž	kônča priređivanje, spremanje	kôndža začim (i)
coffa (i.)	kôfa korpa, košara	kôfa kanta
contrabando (i.)	kontròbanat krijumčarenje, švercovanje	kotròban duvan (van monopola)
coperta (i.)	kòpërta pokrivač, prostirka	kòvërta krevetski prekrivač isple- ten od pamučnog konca
quarta (i.)	kvârta stara mjera za težinu (oko 15 kg); četvrtina	kvârat čaša s drškom (od ¼ l)

Tabela 3. (nastavak)

Riječi izmjenjenog značenja (a istog ili drukčijeg oblika)
u dva govorna područja

porijeklo	oblik i značenje u Boki	oblik i značenje na Lukovu
lama (i.) liberarsi (i.)	lãma pleh, sud od pleha libèrat se osloboditi se	lãma plehana kanta (od 5 – 7 l) libèrisati osloboditi; oblìberiti osloboditi od nečega, očistiti, okresati
mainare (i.) mancare (i.)	mainat , mainjat se proći se mànjkatì ne biti dovoljno, nedostajati	mainjati se proći se manjkati/majkati nedostajati; uginuti; bezl.: možda, može biti
martius (l.) maestro (i.)	mãraç mart mèštar majstor	mãraç ponoć između februara i marta mešter : u izrazu <i>doći na meštera</i> izvući batine; nameštrati istući
militare (i.) marmor (l.)	militãr vojnik mrãmõr mermer	militãr mnoštvo, vrlo veliki broj mrãmõr pogibija; grob ili makakvo nadgrobno obilježje (u prirodi)
marginem (l.) castrare (i.)	mrġin/mrginj međa, granična oznaka òkaštriti očistiti (masline, ribu)	mrġin/(mrginj) neuzorano zemljište između dvije njive kao međa òkaštriti/skaštriti okresati goru, grmenje tako da prostor bude čist
palazzo (i.)	pàlac palata	pàlac nekadašnji dvorac kralja Nikole u Nikšiću
sententia (l.) spina (i.) stiva (i.)	sètēncija pridika, potvrda; presuda, sudska odluka špìnja slavina štìva tovarni prostor na brodu, unutrašnjost broda	sètēncija tapija, potvrda na imovinski posjed špìnja čep na burilu ili žbanju štìva ravna kamena ploča podesna za zidanje
susta (v.) teatrum (l.)	šūšta madrac tèatar pozorište	šūšta „federmadrac“; „driker“ tèatar/tèator iznenadna komična scena; metaf.: onaj koji do nje dovodi
teatro (i.)	tèatrīt galamiti; izmotavati se, igrati se	tèatoriti šaliti se, komedijati, izvoditi šale
uncia (i.)	ûnça (zast.) mjera za težinu (dio funte ili libre)	unça palac (tj. mjera za dužinu)
volto (i.)	vòlat zidani svod, zasvođena prostorija	vòlat isto značenje, ali <i>pod volat</i> znači <i>u zatvor</i> (iz doba austroug. okup.)
sbirro (i.)	žbìr uhoda, dostavljač; policijski stražar, žandarm	žbìr promućurna, pronicljiva i okretna osoba

Može se zapaziti da je odnos dijalektalnih romanizama s dva data područja približno 5 : 1, a da zajednički fond romanizama iznosi nešto više od 300, pri čemu najveći broj njih ima isto ili približno isto značenje. Posebnu zanimljivost predstavlja činjenica da se u govoru datog punkta u zaleđu nalazi relativno visok broj romanizama (oko 100) koji nijesu zastupljeni u leksičkom fondu primorskog pojasa.

Da je upoređivanje navedenih romanizama dostojno posebne pažnje mogu za ilustriranje da posluže dvije osnovne riječi iz oba fonda.

Tabela 4.

Riječi kojih nema u Musićevom rječniku romanizama u Boki, a ima ih u govornom području na Lukovu

porijeklo	oblik i značenje
abbattersi (i.)	àbatiti (se) iznenada (se) sresti, neočekivano (se) naći
avvertire (i.)	alàvertiti (se) obavjestiti, uputiti; sjetiti se, snaći se
arrenda (l.)	àrenda zakup; zakupnina
bacus (l.)	bàgaš mjera za težinu (oko 15 kg)
birra (i.)	bìra pivo
busto (i.)	bùstìn ženski prsluk koji se nosi do tijela
zecca (i.)	cèka sorta, vrsta, pasmina, „vaina“
chiavello (i.)	čàval ekser (kratak i sa širom glavom)
chiodo (i.)	čìoda igla bez ušiju a s glavom
dimicare (l.)	demìkati mučiti se; dreždati
communem (l.)	kòmun zajednička šuma ili ispaša za jedno ili više sela
capitale (l.)	kotàli kamene ploče poviše zida koje ga štite od kišnice
(koptal (st. dalm.))	
cap (l.)	krpuša ovčiji parazit, „schaflaus“
(cãpušã (rum.))	
labrum (l.)	làbrnja usne (u pogrdom zn.), „turin“, „rilice“; usne u konja
retrar (v.)	lèntro slika; ružno čeljade (metafor.)
mataris (l.)	mãtrak batina; ništa (osobito u gen. množ.; mãtrãka)
mataris (l.)	mãtrozina nezgrapan, nesmajan čovjek, „lijena ljudina“
natura (i.)	nãtura ćud, narav, priroda
paganus (l.)	pògan opak; gadan
paganus (l.)	pògãn ništa-čovjek, nečovjek
marginem (l.)	pomrginjaš vlasnik susjednog imanja (izv. od mrgin/(mrginj))
romanus (l.)	romindžati govoriti nejasno, koješta
(romin (rum.))	(prvobitno: govoriti romanski?)
sesto (i.)	šèsta model (mjera, broj)
regolare (i.)	ulegurati, uligurati (se) ugladiti, uravnati, „utalagijati“
fibbia (i.)	vìbla mala šarka, spojnica

Imenica *preša* poslužila je za stvaranje drugih riječi: *prešit* (u Boki) sa značenjem *žuriti, hitati*. U lukovskom govoru nema tog glagola, ali zato postoje druge izvedenice kojih nema u zapadnoj Boki: *nezaprešan* (koji ništa ne privređuje, koji neće ili ne umije da radi nikakav posao – obično se kaže za mlade osobe sa tim osobinama), *nezapreško, nezaprešnik* (tj. onaj koji nije ni za kakvu „prešu“).

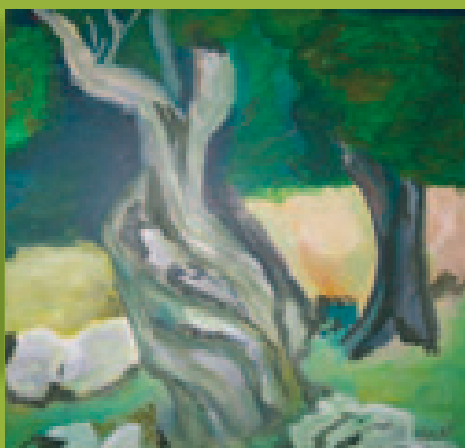
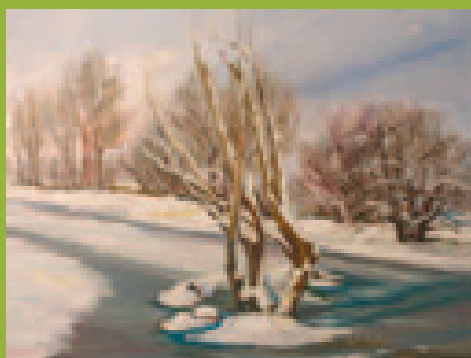
Drugi primjer: *mertin* u Boki, odn. *umertin* (*rumetin, urmetin/frumentin*) u Lukovu. I rječničko i značenjsko grananje mnogo je skromnije u bokeljskom nego u lukovskom govoru; tome je nesumnjivo razlog što se *umertin* (kukuruz) ranije dosta gajio u Lukovu. Dok se za Boku daje svega jedna izvedenica (*mertinica*), dotle su na drugom području te izvedenice brojne: *umertinjak* (kukurizište), *umertinica, umertinovica/umertinjača, umertinov*.

Z.D.

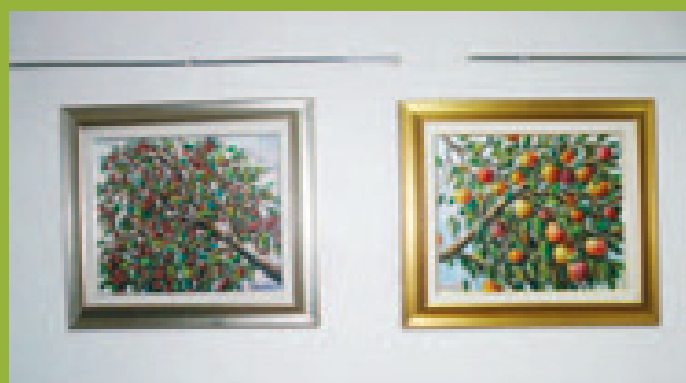
ZBOR „MONTENEGRO“ NA MANIFESTACIJI „SVI ZAJEDNO U EU“

GALERIJA „MONTENEGRINA“

Sa izložbe slika Udruga žena PČELA

Sa izložbe slika ZDENKA VOJVODIĆA

TRADICIONALNO DRUŽENJE UOČI BADNJE VEČERI

(Crnogorski dom u Zagrebu, 4.1.2013. godine)

